

GERH. JOH. F. VOSSII

ELEMENTA RHETORICA,

*Prout aucta prodierunt
operâ*

Antonius, Viri. Cl. Mannhoff

M. JOH. SEBASTIANI
Mitternachts /

Autoritate publicâ in usum Gymna-
sii Regio-Revaliensis
edita.

REVALIÆ,

Typis & Impensis Christoph. Brende-
kenii, Gymn. Typogr.

R **ESTICA**

A-7618

GERH. JOH. VOSSII
ELEMENTA
R H E T O R I C A,
EX PARTITIONIBUS ET
INSTITUTIONIBUS ORA-
TORII AUCTA.

LIBER PRIMUS.
CAPUT PRIMUM.

RHETORICE, quæ Lati-
nis *Oratoria* dicitur, no-
men habet à ῥῆω, id est, *di-*
co. Quia, ut Grammaticæ
monstrat viam benè sive
purè loqvendi: ita Rhe-
torice docet benè dicere, sive *prudenter*,
copiosè, oratèq; loqui. *Partit. Orat. Lib. 1.*
Cap. 1. §. 1.

§. 2. *Definitur Rhetorice facultas vi-*
videndi in unaquaque re, quod in ea est ad per-
suadendum idoneum: Gr. ἡ ἐπιλοική ἐστὶ δὴ
αἰσῶσι καὶ ἐκαστον τῶ θεωρητικῶ ἰνδεδρόμητον πι-
ταρον, *Ex Aristot. Partit. Or. Cap. 1. §. 3. 4. 5.*

§. 3. *Itaque finis Oratoris ultimus est*
A 2 per-

7385

44427765

persuadere: officium est videre, quid ad persuadendum conducatur: sive dicere ad persuadendum accommodatè. *Materia* est unaquæque res, sed *in primis* quæstio civilis.

§. 4. Quæstio ea vel *thesis* est, vel *hypothesis*. Cap. 1. §. 6.

§. 5. *Thesis* est quæstio infinita, sive universalis. v. g. *An liceat insidiatorem interficere?*

§. 6. *Hypothesis* est quæstio finita, sive singularis. v. g. *An jure Milo interfecerit Clodium?*

§. 7. Officii oratorii partes sunt *quatuor*; argumenta *invenire*, inventa *disponere*, disposita *exornare*, & exornata *pronunciare*. Cap. 1 §. 8.

§. 8. Ac pro his totidem sunt partes *Rhetorices*; *Inventio*, *Dispositio*, *Elocutio* & *Pronunciatio*. Gr. εὐγενής τάξις ἢ ἐκνομήα, λέξις ἢ ἐπιμνήα, καὶ ἀπόκρησις.

CAPUT II.

DE INVENTIONE.

INVENTIO est excogitatio argumentorum, quæ ad persuadendum idonea sunt. Cap. 2. §. 1.

§. 2.

§. 2. Et hæc argumenta Aristoteles vocat *πλεῖεις*, quod conducant ad faciendam *fidem*.

§. 3. Argumenta illa sunt triplicia; *rationes*, *mores*, & *adfectus*: quæ Græcis vocantur *λόγοι*, *ἦθη*, *πάθη*, cap. 2. §. 5.

§. 4. Ex his *rationes* ad docendum; *mores* ad conciliandum; *adfectus* ad promovendum valent.

§. 5. *ἦθη* *in primis* in exordio; *λόγοι* in contentione; & *πάθη* in Epilogo adhibentur. *Instit lib. III. cap. 1. p. m. 323.*

§. 6. *Rationes* adhibentur propter *causam*; *mores* propter oratorem, *adfectus* propter auditores.

§. 7. Argumenta primi generis, vel *artificialia* sunt, vel *inartificialia*. Vide infra clausulam *lib. 1. §. 2.*

§. 8. *Artificialia* dicuntur, quæ ab Oratore *artis* beneficio inveniuntur.

§. 9. Suntque vel *Logicæ* cum *Rhetoricâ communia*, & petuntur è *Locis Topicis*, vel *Rhetoricæ propria*.

§. 10. Atque hæc variant pro generibus *hypothesium*, quas Latini *causas* vocant.

§. 11. *Causarum* genera sunt *tria*; *De-*

A 3

mon-

monstrativum, Deliberativum, & Juridiciale. Gr: ἐπιδεικτικόν, συμβουλευτικόν, καὶ δικανικόν
 Cap. 3. §. 1.

CAPUT III.

DEMONSTRATIVUM est, quò laudamus, aut vituperamus. Ac præcipuè respicit tempus *præsens*, aliquando etiam *futurum*: ut quum laudem eventuram conjicimus: quandoque *præteritum*: ut quum facta commemorantur, sive viventium, sive defunctorum.

§. 2. Laus ac vituperatio omnis vel *personæ* est, vel *facti*, vel *rei*. cap. 4. §. 3.

§. 3. Ad *res* autem pertinent *loca* naturalia & artificialia: *disciplina* omnes; item *virtutes* & *vitia*, nec non omnia *artefacta*. cap. 4. §. 3.

§. 4. Laus & vituperatio *Persona* est, si v. g. laudes *Ciceronem*, vituperes *Antonium*. Ethuc analogicè refertur etiam laus & vituperium *Bratorum*; nec non *Locorum* quorundam *artificialium*; v. g. arcium, urbium &c. cap. 4. §. 37.

§. 5. Loci argumentorum hic sunt: 1. *Genus*. 2. *Patria*. 3. *Natura* cum corporis tum

tum animi. 4. *Fortuna*, quæ divitias complectitur & honores, aliaque. 5. *Institutio*. 6. *Actiones*, & earum fundamenta, *virtutes*. 7. *Mors*. 8. *Sepultura*. Cap. 4. §. 5. seqq.
 §. 6. Cui tamen hic ordo Scholam redolet, poterit personam *juxta certas virtutes laudare*, Cap. 4. §. 21. Cicero in Manilianâ ait, summo Imperatori quatuor res oportere in esse: *scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem*. Atque ad quatuor ista omneis Pompeji laudes reducit.

§. 7. Laus & vituperatio *Facti* est, si v. g. laudes voluntarium M. Reguli ad hosteis suos reditum; aut si vituperes in Catone Uticensi, quòd manus sibi intulerit, ne in potestatem Cæsaris veniret.

§. 8. Fontes argumentorum vel *Probationis* sunt, vel *Amplificationis*. Ad illos referuntur *Honestum*, *Utile*, *Difficile*; ad hos verò pertinet, quod quis *primus*, *solus*, *cura paucis*, *præcipuè*, *tempore maxumè necessariò*, *sepè*, *in laudem civitatis*, & *novum sui honorem fecerit*. Cap. 4. §. 30. seqq.

§. 9. Laus & vituperatio *Rei* est, si v. g. laudes eloquentiam, vel agriculturam;

aut vituperes vitium animi ingrati.

§. 10. Loci sunt, præter *honestum, utile, difficile, necessarium & jucundum.* C. 4. §. 39.

CAPUT. IV.

GENUS DELIBERATIVUM (quod etiam *δηρηγορικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν* adpellatur) est, quo *suademus, vel dissuademus.* v. g. si *svadeas pacem, vel inducias; dissuadeas bellum; aut contra.* cap. 3. §. 2. & *in primis cap. 5.*

§. 2. Est autem deliberatio omnis de *futuris.*

§. 3. Ac præcipuè in eâ consideratur, numquid *Utile* sit, an *Inutile*; item an *Legitimum*, id est, legibus & consuetudini consentaneum; *Æquum & Pium*; *Necessarium*; *Jucundum*; *Possibile*; *Gloriosum*, atque quomodo *eventum* habeat? Gr: *συμφέρον, νόμιμον, δίκαιον, ἀναγκαῖον, ἀγαθόν, δυνατόν, ἐνδοξόν, ἐκκλησιαστικόν.*

§. 4. De *utili* agimus, si videamus, tum quid futurum sit, si negotium suscipiatur, tum quid consecuturum, si negligatur. Ad prius pertinet *bonorum partorum conservatio, & non partorum com-*
para-

paratio; malorum presentium depulsio, & imminantium evitatio. Ad posterius referuntur, *bonorum partorum amissio, speratorum frustratio; malorum presentium continuatio, & imminantium certa expectatio.*

§. 5. *Æquum & pium* est, quod promovet cultum divinum; quod parentum, affinium, civiumque charitatem spectat; quod ad disciplinam civitatis pertinet; quo virtutes illustrantur, &c.

§. 6. *Gloriosum* tractatur ut utile, si loco bonorum substituatur gloria, loco malorum infamia. Reliqui termini per se patent.

CAPUT V.

GENUS JURIDICIALE est, quo *accusamus vel defendimus*, quomodo Milo, interemtò Clodii, ab amicis Clodii est *accusatus*; à Cicerone verò *defensus* c. 6. §. 1.

§. 2. Versatur hoc genus circa *præterita.*

§. 3. Variant autem argumenta in eo *pro statuum diversitate.*

§. 4. STATUS est quæstio ex prima causarum conflictione proveniens. C. 6. §. 2.

§. 5. Ac in genere hoc juridicali nascitur

scitur ex primâ accusatoris intentione, & defensoris depulsione.

§. 6. Ita accusabatur Milo, quod Clodium occidisset: Milo interemptum factebatur; sed jure occisum aiebat. Status igitur fuit, *jurène, an injuriâ Clodium interemerit Milo?*

§. 7. Status est quadruplex: *Conjecturalis, Finitivus, Qualitatis, & Quantitatis.* Cap. 6. §. 6. 7. 8. 9. 10.

§. 8. CONJECTURALIS est, quò quæritur, ecquid factum sit, nec ne, v. g. *An Sextus Roscius occiderit Patrem suum.*

§. 9. Argumentorum loci hic sunt VOLUNTAS & FACULTAS: quarum illa probatur 1. ab *adfectibus*, irâ, odio, amore: 2. à *causis finalibus*, sc. spe commodi vel impunitatis, 3. ab *ingenio* & proprietatibus naturalibus moribusque. 4 à *signis*, dictis videlicet & factis. *Hac vero à circumstantiis rerum & personarum.* Et huc pertinent *vires corporis, animi promptitudo, copia, opes, locus, tempus, testes, rumores, tormenta, &c.*

§. 10. FINITIVUS est, quò de nomine rei quæritur. v. g. *Abstuli quidem, sed furtum non commisi, cap. 8.*

§. 11.

§. 11. Ubi furtum erit *definiendum.* Atq; ita in aliis, *Cap. 9. & 10.*

§. 12. QUALITATIS est, quò quæritur, quale sit factum? v. g. *Occidit quidem Clodium Milo, sed jure id fecit, c. 11.*

§. 13. Estque vel *Negotialis*, de re futura, pertinetq; ad genus *Deliberativum*: vel *Juridicialis*: atque hic rursus vel *Rationalis*, ubi à *naturâ, legibus, consuetudine, iudicato, æquitate & pacto* probandum erit, quid jure, quidve injuriâ fiat? vel *Legalis*, & quidem vel *ἔτι τῆ ἐπιτῆς ἀπορίας* vel *ἔτι ἀνωρίας*, vel *ἔτι συννομίας*, vel *ἔτι ἀμφοτέρων*, *Lib. 1, Cap. 9.*

§. 14. *ἔτι ἐπιτῆς ἀπορίας* seu *de scripto & sententia est*, quando litigantium pars una *verbis legis, testamenti aut pacti*, altera vero ejusdem nititur *sententia.*

§. 15. *ἔτι ἀνωρίας* seu status *contrariorum legum* est, quum vel *duæ leges, testamenti, aut pacta* pugnant inter se, aut pugnant saltem videntur: vel *unius legis, testamenti, pactive* duæ partes colliduntur; vel una eademq; *lex, testamentum, pactum*, in casu aliquo secum configit.

§. 16. *ἔτι συννομίας*, seu *ratiocinationis.* Ita-

sta-

status est, quum res, de quâ non est propria lege cautum, colligitur ex re simili, de quâ statutum est lege.

§. 17. *ἢ ἀμφιβολίας*, seu *ex ambiguo* status est, quum disceptatur, quo accentu vox legi debeat, aut quò verbum aliquod referri, aut quâ significatione sumi oporteat.

§. 18. *QUANTITATIS* status est, quo de *magnitudine* rei disceptatio est, v. g. *Si constet, esse crimē, sed negetur, grave esse crimen.*

§. 19. Ubi *amplificatio*, & *imminutio* facti in primis attenditur. Videndum igitur, quid *magnum*, aut *exiguum* oporteat censerit?

CLAUSULA LIBRI PRIMI.

In singulis autem *causarum ac statuum* generibus locum habet τὸ δυνάτον, sive *quid fieri possit*, aut *non possit*: item *comparatio*, sive *quid sit honestius, utilius, aut justius alio.*

§. 2. *Artificialibus* argumentis accedunt *in artificialia*, quæ foris delata, ab oratore solum *arte* tractantur.

§. 3. Sunt autem varia. In genere vero *Juridiciali* sunt *quinque.*

§. 4.

§. 4. Nam ex jure Civili offeruntur Oratori LEGES. Ex aliquorum auctoritate TESTIMONIA. Ex quorundam conventionibus PACTA. Ex tormentis QUÆSTIONES. Ex contestatione divinâ *JUSJURANDUM.*

LIBER SECUNDUS ELEMENTORUM RHETORICORUM. CAPUT I.

Seqvuntur ΠΑΘΗ sive AFFECTUS; quos Deus animis nostris indidit, ut sint tanquam stimuli ad honestas actiones.

§. 2. Sunt hi, ex Stoicorum sententia, *quatuor*: *ratione boni præsentis, lætitia*; *ratione boni futuri, spes*; *ratione mali præsentis, dolor*; *ratione mali futuri, metus.*

§. 3. Ad hos autem referuntur, *ira, lenitas, pudor, impudentia, amor, odium, indignatio, invidia, misericordia, & amulatio.* *Cap. 1. lib. 2. cap. 2.*

§. 4. In quorum singulis attendere in primis oportet, & quomodo affectus aliquis *moveatur*, & quomodo *sedetur*?

§. 5. La.

§. 5. *Latitiam* movemus considerando boni magnitudinem; ostendendo, quantum præfens fortuna potior sit alterâ: nec non res lætas auditoribus obijciendo. *Cap. 5. lib. 2.*

§. 6. *SPES* movetur, si primum ostendatur, fieri aliquid posse, & factum sæpè esse; deinceps si subsidia necessaria adesse demonstrantur; tandem si favor divinus promittatur. *Cap. III. lib. 2.*

§. 7. *DOLOREM* præsentis mali exaggeratione facile citemus. Exaggerare autem malum possumus ex circumstantiis *personæ, loci, temporis*, aliisque similibus.

§. 8. *METUM* injicimus dupliciter. 1. si malum vel periculum tam publicum, quam privatum obijciamus, ejusque magnitudinem exponamus; 2. si imminere jam illud, καὶ ἐπιπέσει ostendamus. *Cap. II. lib. 2.*

CAPUT II.

IRAM movebis, si contentum auditorem fuisse, demonstraveris, *despectione*, quæ sine impedimento; *incommodatione*, quæ cum impedimento fit; & *contumelia*.

liâ. Huc facit etiam facinoris commissi *atrocitas*, *innocentia læsi*, *malitia lædentis*, & *damnum futurum* *Cap. 7. lib. 2.*

§. 2. *LENITATEM* procreabis *personis idoneis*, & *rebus aptis*. *Personæ sunt pueri, senes, feminae* formam præstantes, & *linguâ, item antistites*: ad res pertinet *tempus* opportunum; *facti excusatio*, quæ ostendit, non esse factum animo malo, aut ex contemptu; & tandem *deprecatio ingenua*. *Cap. 8. lib. 2.*

§. 3. *PUDOREM* incutimus obijciendo ea, quæ factu sunt turpia, vel talium factorum signa; quorum nos pudet apud eos, quos in pretio habemus, & qui eidem crimini non sunt obnoxii, sed severi vitiorum censores; aut facile, quæ sciunt, divulgant; aut nobiscum semper benigne egerunt *Cap. 4. lib. 2.*

§. 4. *IMPUDENTIAM* gignimus contemptu rerum, quæ turpes factu, vel turpis rei signa esse creduntur. *loc. cit. §. 10.*

§. 5. *AMOREM* conciliabis, si id velle videaris, quod utile auditoribus; aut si pro bonis viris labores, qui vel auditorum, vel publicam salutem suis propriis commodis prætulerint. *C. 9. lib. 2. §. 6.*

§. 6. ODIUM gignendi ratio est, si com-
memores actiones inimiciter adverfan-
tes bono, quod amamus. *Cap. 10. lib. 2.*

CAPUT III.

INDIGNATIONEM ciebis, si vitæ prioris
sordes ac vilitas cum præsentis tem-
poris opibus, potentiâ, vel gloriâ confe-
rantur, indignoq; esse collata omnia
ostendatur. *Cap. 11. lib. 2.*

§. 2. INVIDIAM excitare poteris, si pa-
res aut inferiores evolasse: intoleran-
tius se jactasse, & æqvabilitatem com-
munis juris dignitate & fortunâ suâ tran-
sivisse dixeris, non virtute instructos, sed
vitiis & peccatis onustos. *Cap. 12. lib. 2.*

§. 3. MISERICORDIA excitatur, si de-
monstretur, magnum & pænè exitiale
malum premere indignum: id quod
amplificatur ab adjunctis, *personis, loco
tempore, sine, modo*; item collatione prio-
ris felicitatis cum præsentis calamitate
Cap. 13. lib. 2.

§. 4. ÆMULATIONEM accendes, si
ostendas, paribus aut similibus bona es-
se, quibus jure debeat honor; ut sunt

*virtutes, eruditio, magistratus, horti ameni,
bibliotheca luculenta, & similia, Cap. 14.
lib. 2.*

§. 5. Et hæc de ratione movendorum
adfectuum.

§. 6. Eosdem adfectus si volueris seda-
re, contrariâ ibis viâ.

CAPUT IV.

Succedunt jam MORES: qui hîc spe-
ctantur, quatenus ex oratione dicen-
tis elucet. *Lib. 2. cap. 15.*

§. 2. Quò morata sit oratio, ante o-
mnia id agendum est oratori, ut in eâ
eluceant *prudentia, probitas, & benevolen-
tia*. Nam facilè iis credimus, qui & rem
intelligunt, & benè nobis cupiunt. Ille
autem benè nobis creditur cupere, qui
nostris moribus conformia proponit.

§. 3. Hinc Orator exactissimè audito-
rum quoque mores perpendat.

§. 4. Atq; adcuratè illi videndum mest,
capud quos dicat, & de quibus dicat?

§. 5. Variant enim mores hominum
sive pro naturâ gentis, ac Reipublicæ;
sive etiam in hominibus singulis, pro

ratione adfectuum, habituum, ætatis a
fortuna. *Lib. II. cap. 15.*

CAPUT V.

HActenus de Inventione genera
quoad rationes, adfectus, & more
Lib. II. cap. 16. seqq.

§. 2. Nunc breviter videbimus, quæ
nam materiae speciales ad singula causa
rum genera referantur, & quomodo
eadem tractentur.

§. 3. Itaque ad genus Demonstrativum
pertinent quatuor classes, quarum primæ
complectitur Orationes Panegyricas
quales sunt, quæ sequuntur. *Lib. 2.*

§. 4. I. Quæ coram senatu in Principis
laudem habetur: ubi post exordium Prin
cipem juxta genus Demonstrativum lau
damus; nostram felicitatem prædicamus;
Principi longævitatem precamur;
civeisque ad obsequium exhortamur.
Lib. 2. cap. 16. §. 12. seqq.

§. 5. II. Quæ Principi munus offertur
ubi munus cum modestâ laudatione præ
ponimus; Principis exponimus laudem
cujus virtutes non hoc solum, sed pl

quoque; & majora bona postulent; &
eos tandem totos ei dedimus. *§. 18. c. dict.*
*§. 6. III. Quâ novo urbis Præfecto adven
anti gratulamur.* Hic civium ob adveni
entem Præfectum gaudium testamur;
Præfectum laudamus; conjecturam de
futurâ nostrâ felicitate facimus; urbem
nosam, & reliqua inanimata gaudere
congruimus; ac tandem persolvimus Deo
gratias. *§. 21. cap. d.*

CAPUT VI.

Secunda classis habet Orationes I. Nu
merales; ubi præmitti potest naturalis
omnium appetitus simile producendi,
ad congressu diversissimo; deinde com
moda conjugii enumerantur, quæ sunt
bona existimatio, procreatio liberorum, & mul
torum vita miseriarum absterisio; porro quo
modo ex societate conjugali domus, pa
triarque, urbes, & regiones ortæ demonstra
ntur; itaque Sponsis novellis fausta vovē
tur, liberi nati, & cetera luscitantes coram
parentibus finguntur, & iisdem cum
Sponsi conferuntur pueritiâ, quem juxta
Sponsam ex genere Demonstrativo

laudamus, atque ad mutuum amore cohortamur. *Lib. 2. cap. 17.*

§. 2. II. *Natalitias*; ubi ante omnia, *tempore* dicimus, *anno* scilicet *in mense, die, hora*; deinceps de *loco*, ubi *natio* occurrit ac *civitas*; post de *virtute* parentum ac *majorum*; aut, si *adulto* gratulamur, de *omnibus*, quibus laudanda *persona* potest; tandem, ut *sapientissimus* dies redeat, *vovemus*. *Lib. 2. cap. 18.*

§. 3. III. *Funebres*, quas ordimur à *significatione* doloris presentis. Hinc defunctum *laudamus*, & *spe*, quam de eò conceperimus, nos *destitutos*, *querimus*; *luctum* denique *subjicitur consolatio*, & *adhortatio*, ut *virtutes defuncti* & *memoria* retineantur, aut, & *imitari* studeant *auditores*.

CAPUT VII.

Tertia classis continet I. *Gratiarum actionem*, quã læticiam ex beneficii accepto obortam testamur; *beneficium* exaggeramus; *animum gratum* pollicemur; &, ut *constanter amemur*, petimus. *Lib. 2. Cap. 19. §. 1. seqq.*

§. 2. II. *Gratulationem*, quæ exponitur, quã

quantam ceperimus nos, aliqve voluptatem ex prospero alterius successu; post magnitudinem *boni*, quod quis natus, ostendimus, ac *virtutis* id esse præmium adserimus; tandem Deum, ut hoc bonum sit perpetuum, & *Reip. aut Patriæ* salutare, invocamus. §. 9. *loc. dict.*

§. 3. Quòd si officium publicum alicui velimus gratulari, dicemus, non tam amico, quàm urbi ipsi, gratulandum esse.

§. 4. *Lamentatione*, quæ indicat *malum*, non quod incidimus, ejusq; *magnitudinem* significat; deinde *odium* in malevolos, à quibus malum perpetimur, excitat; aliquando etiam *metum* aliis securis injicit, quòd ipsis simile quid possit evenire. §. 14. *loc. cit.*

CAPUT VIII.

Quarta classis sunt I. *λόγος ἀπιδιαιήσεως*, quò discessuri è loco testamur *dolorem* nostrum, quòd ab amicis divellamur; postea *populi*, unde abimus, laudamus *fidem, clementiam, pietatem, urbisque salutem* salubrem & amœnum, nec non *facta sacra & profana*; porro *beneficiorum* memoriam pollicemur, & be-

ne amicis relictis precamur. C. 20. §. 1. *scilicet*

§. 2. II. *λέγει ἰμπατήρα* quum post reditum, primùm *lares* patrios salutamus. Deoqve gratias, quòd salvos reduxit, persolvimus. Hinc nostrum absentium *desiderium* exponimus, atqve ita *urbis* desideratae *laudes* persequuti postremùm eadem *benè precamur*, ac totos nos devovimus. §. 9.

§. 3. III. *λόγος προσημνητικός*, quò sub amicorum discessum querimoniam vel *indignationem* in fortunam instituiamus quæ amicum nobis avellat. Hinc *exciticia* dulcia, & hætenus usitata in memoriam revocamus; post hæc *interrogamus*, ubi sint promissa, quòd neuter alterum velit deserere? Magnis tamen *viris*, & Legatis, loco hujus partis, *gratulamur* potiùs honores. Porro *oramus* discedentem, ut absens etiam nostri memoriam velit alere. Possunt & *urbes*, quas illustraturus est, qui discedit, commendat & *voto* felicitis itineris res tota claudat. §. 11.

§. 4. Et hæc de generis Demonstrativi *specialibus* materiis.

CAPUT IX.

Generis *Deliberativi* quatuor itidem sunt arcule.

§. 1. Et earum *prima* comprehendit *Monitionem*, *Commendationem*, *Conciliationem*, & *Conciliationem*.

§. 3. In *Monitione* primò *laudabimus* monendi præclaras animi dotes, à nobis magni semper æstumatas, sed *labe* quâdam nostrò, vel aliorum judiciò, immunitas; deinde *officium amici* requirere dicemus, ut alter alterum admoneat ejus *labeculæ*, quam à *gente*, *atate*, vel *convictu* aliorum, contraxerit, viris aliquando magni nominis communem, sed parvo negotio corrigendam; additisque argumentis ab *honesto*, *utili*, *glorioso*, (quibus vitii odium, contrariæque virtutis amorem gignamus) hortabimur, ut ad omnem præstantis viri se laudes excitet.

Lib. 2. cap. 21.

§ 4. II. In *Commendatione* causis propositi explicatis, commendandum à *probitate*, *fide*, *humanitate*, *eruditione*, *genere*, aliisque laudamus, eâ in re alios nobis consentientes nacti: porro *gloriam* & *utilitatem*.

litatem à commendato nobis, aliisque reportandam polliciti, omne grati animi officium spondemus. §. II. l. d.

§. 5. III. In *Concitatione* sola illa videtur sufficere, quæ de *ira & odii* adfectibus supra diximus. *Cap. 2. §. 1.*

§. 6. IV. *Conciliatio* bifariam fit. Nam vel nobis amorem conciliamus, vel in gratiam reducimus dissidentes, *ibi*, quæ alicujus favorem ambiamus, *rationem* esse laudem ejusdem, edisserimus; inprimis autem, *quæ quævisq; laude ducatur*, considerantes; ulterius, nos amicitiam non adeò esse indignos, *modestâ* nostri *laudatione* evincimus. *Hic* verò offensam dicemus oblitterandam, quòd id & utile sit, & honestum, *spei metusq;* adfectus interspergendo.

CAPUT X.

Alterius arcule themata sunt. I. *Adhortatio*, ac II. *dehortatio*.

§. 2. *Adhortatio*, quæ conclusioni ut plurimum reservatur, præter *rationes Deliberativi* generis, initio *virtutem* ejus extollit, quem hortaturi sumus; post *amo-*

rem excitat tūm *rei*, quam svademus, tūm *personæ*, cujus studemus commodis; aliquando *miserici diam*, aliquando *odium*, non rarò *spem* & *metum* movet, atq; id quidem parcius apud claros viros. *Cap. 25. §. 1. seqq.*

§. 3. II. *Dehortatio* est, quā dicimus, rem esse *malam*, *vilem*, *impossibilem*, *laboriosam*, *incertam*, aut *parum utilem*; fumum item esse, non aureos montes, quorum spes facta. Exemplis postmodum dissimile probamus, credulitatemque auditorum, & adversarii veteratorum ingenium perstringentes periculorum metu terrorem animis incutimus. §. 12. l. d.

CAPUT XI.

AD tertiam arculam reducitur *Consolatio*. *Cap. 24.*

§. 2. Hæc verò adhibetur vel *dolori*, ex bono amisso, vel *metui*, ex amittendo.

§. 3. Ibi considerabimus *malum ipsum*, *consolantem*, & *consolandum*.

§. 4. *Malum* leve nec *jocos* quidem respuit omninò, nec diuturnū esse potest.

§. 5. *Consolans minor solatium* ex gran-

dāvō quodam Philofopho, vel alio audisse profitebitur: *aqualis* amicitiae leges prætexit; *major* liberiùs agens etiam aliquando graviter increpabit.

§. 6. *Consolandum fortiozem* pro sapientia, & eximiâ fortitudine infracto animo futurum sperabimus, & magnitudini animi gratulabimur. *Consolandum infirmiozem* erigemus, malum ipsum confitendo, condolendo, & opponendo remedia, quæ ab *exemplis* eorum, qui adversa constanter tulere, item ab *honesto, utili, necessario, jucundo ac possibili* expromuntur.

§. 7. Mœrentem ob malum *imminens* solamur primùm injectâ spe, quâ vel opinio deleri, vel placari possit; deinceps addito animo, & contempto eventu, rebusque humanis: id quod *exemplis clarorum virorum* corroborandum venit. §. 31. loc. dict.

CAPUT XII.

Arculâ *quartâ* Deliberativi generis reconditur *Petitio*, eaq; vel *aperta, vel obliqua*. Cap. 25.

§. 2.

§. 2. In *aperta* primùm amorem conciliamus; post petimus, & aliquando modum ostendimus, quò sine alterius damno juvari possimus: ultimùm remunerationem pollicemur.

§. 3. *Obliquè* petitori, pudorem egenti obese, nec audaciam facilè suscipiendam, dicimus, nos tamen spem de Patrono maximam concepisse, quòd aliis etiam benefecerit, & divinum sit, prodesse velle omnibus. Deinde referimus, nos eum semper parentis loco coluisse, motos illius parentum, majorumque famâ, indeque rem *honestam, piam, justam, facilem, utilem & necessariam* petere. Porro preces addemus, & obtestationes per res & personas, quibus ipsi nil carius; & tandem animum memorem promittimus ac gratum.

§. 4. Atque ita generis quoque Deliberativi arculas excussimus.

CAPUT XIII.

AD genus *Juridiciale* pertinent materia, quæ sequuntur. Cap. 26.

§. 2. I. *Investiva*, ubi argumentis ex

B 4

De-

Demonstrativo genere petitis, sed sine maledicentiâ, invehimur, interdum in *omnem* alicujus *vitam*, interdum in *certa* solum *vitia*; ut exitemus *pudorem* facti, & *metum* pœnæ: apud alios autem *iram*, *odium*, *invidiam*, aliosq; talis modi adfectus.

§. 3. II. *Objurgatio*, quæ, emendationem alterius sibi proponens, homines duræ cervicis, ab ingenii mitioris, fecerit; & primùm delictum ob oculos ponens *proprio* id, nec molliori, nomine adpellat; deinceps eodem exaggerato à circumstantiis personæ, loci, temporis, modi, & à comparatione, graviter exostulat & minatur, si durum flectere aliter non possit. Docileis autem initiò laudamus, deinde reprehensionem necessariam esse, & ab aliis eam labem etiam taxatam, ita dicimus, ut ex ore & facie *εὐπρόθετα* quædam elucescat. §. 5. l. d.

§. 4. III. *Expostulatio* sive querimonia de acceptâ injuriâ. *Cap. 27.*

§. 5. Hæc si *levior* sit, laude, joco, vel disimulatione temperatur. Ubi factum quidem improbamus, voluntatem v. fa-
cien-

cientis, quantum licet, excusamus, vix nobis persvasuri, ex odio, contemptu, aliisq; vitiosis adfectibus injuriam ortum traxisse.

§. 6. Sin verò *gravior*, tum post expositum factum ita temperanda sunt omnia, ut ne injuriam videamur nimis exaggerare, sed plura potius tulisse, quàm dicta; & metu adhuc majorum malorum coacti ad querimoniam fuisse.

§. 7. IV. *Exprobratio*, quæ ingratos tangit, primò beneficium nostrum commemorando exaggerat, idq; invitè fieri testatur: post exponit atque amplificat maleficium alienum tam per hypothesin, quàm thesin ex naturâ ingratorum.

§. 4. l. d.

§. 8. V. *Deprecatio* personis iisdem utitur, quas lenitatis adfectus requirit. (vide supra lib. II, cap. II. §. 2.) Post aut demonstrat, crimen non esse malitiâ commissum, nec adeò magnum; aut ingenue culpam fatetur. Hinc tractat locum communem de clementiâ, non quidem nimis evagando, sed necessaria tantum expromendo. Exinde adjun-
git

git rationes à qualitate personæ pro quâ dicitur, scilicet à nobilitate, eruditione, antea acta vite innocentia, meritis erga Remp. & è quibus futurum bonum colligendum. Postremo miseri exponit *deprecari*, querimoniam, obsecrationem.

§. 9. Et tantum etiam de *inventione speciali*, quam paucissimi Rhetorum proposuerunt.

LIBER TERTIUS.

DE DISPOSITIONE, CAPUT I.

SEQUITUR DISPOSITIO, quæ est *partium orationis idonea ad persuadendum collocatio.*

§. 2. Partes orationes sunt, *Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, & Epilogus sive Peroratio.* Quarum prima & ultima imprimis ad animos movendos; cetera magis ad docendum valent. Et huc refertur versus tritissimus: Exorsus narro, seco, firmo, refuto, peroro.

§. 3. EXORDII (quod Græcis *προοίμιον* & *ὀδοιποιός*

& *ὀδοιποιός* dicitur, præcipuum munus est *preparare* auditorem ad reliquam dictionem. Quod fit reddendo eum *benivolentem, attentum, & docilem.*

§. 4. Quando aperte hoc agimus, *ἀπαχθῆ*, sive *principium*, dicitur; si idem occultè fiat, vocatur *insinuatio*, Græce *ἰσοδοχῆ*.

§. 5. Laudantur exordia *ex causâ ipsâ* velut *nata*; item *modesta ac verecunda.* Cap. 4.

§. 6. Usitatissima sunt exordia à *generali aliquo pronunciato*, eoque ex intimis causæ visceribus ducto: nec minus ea, quæ *in Excelsis dicuntur*, quum præmittimus nos, etsi adferre possimus alia non leviora, immò etiam graviora, *themate* tamen nostrò contentos fore. Sæpe numero etiam *occafio* impellens, aut *loci ratio* exordium suppeditant, *lib. 3. c. 2. §. 3. s. 21. & 22.*

§. 7. Cavenda autem sunt ea, quæ *nimis longè petita*: item *communia nobis & adversario*, vel *facile commutabilia*, vel *nimis magnifica.*

§. 8. *ὀμοιομετρία* (sive dispositio) exordii est, ut primò ponatur *ἄριστος*. Hinc *κατα-*

causam live ratio. Tum *αἰτίας* live *καρῶν* h. e. *nova propositio*, rem in primis tangens. Hinc *καίς*, quæ *καρῶν* causam adducit, remq; omnem planius exponit. *Lib. 3. c. 4. §. 1.*

CAPUT II.

NARRATIO (*διήγησις*) rem gestam, ut gesta est, à principio usq; ad finem exponit. *Cap. 5.*

§. 2. Ea interdum tota continuatur: interdum partes ejus singulatim explicantur & amplificantur.

§. 3. Hujusmodi narratio est *confirmatio* in genere Demonstrativo. *Lib. 3. c. 5. §. 8.*

§. 4. Narrationis partes sunt rerum gestarum *principium, medium & finis*; item quæ principium antecedunt, ut *causæ*; quæq; finē sūt consequuta, ut *effectus* §. 12.

§. 5. Narratio esto *perspicua*, ut intelligatur; *verisimilis*, ut credatur; *suavis & morata*, ut libenter audiatur. Esto & *brevis*; quia tædio erit, si ulterius producat, quàm opus est. Aristoteles tamen *mediocrem* esse mavult.

§. 6. PROPOSITIO (communiter *αἰτίας*, veteribus *ὑπόθεσις*) *summam* totius orationis proponit. Quæ, si definiat, in quo nobis cum adversario conveniat, & quid in controversiâ relinquatur, *SEJUNCTA*; si unum aliquod proponat, *SIMPLEX*; si verò orationem in parteis dividat, *partitio* appellatur.

§. 7. *Partitio* cum *perspicua*, tum etiam *brevis* esse debet: hoc est, nō major, quàm *principium*, vel ad summum *quatuor* partium.

CAPUT III.

CONTENTIO, quam Aristoteles *πλεονεξία* appellat, continet *Confirmationem & Confutationem*. *Cap. 7.*

§. 2. *Confirmatio* argumentando causam nostram adstruit, ita ut argumenta *meliora* partim in principio, partim in fine collocentur, *imbecilliora* v. medium occupent.

§. 3. Argumentationes potissimum sunt *Illogismus, Enthymema, Inductio, & Exensum*.

§. 4. *Syllogismus* si usurpandus, modò *minore*, modò ab ipsâ *conclusionē* incipimus

mus, atque jam *maiores*, jam *minores* jam *utramque* probamus. §. 6, 7, 8. c. 7.

§. 5. *Confutatio* est vel ἐλεγκτική, quæ adversarii opinionem argumentis convellit: vel ἀνασκευαστική, quæ diluit argumenta adversarii. Cap. 3. §. 1.

§. 6. Fit isthoc per (α) ἐνσασίη; sive *instantiam*; (β) βλάση sive *retorsionem*; (γ) ἐξουθενισμὸν sive *contemptum*; (δ) ἀπὸ πλάγιου sive *deductionem*; quando auditores aliquid abducimus, polliciti, nos *postea* de hoc abducimus. §. 7. ἐπιλογῆς; Latinis *PERORATIO* est totius orationis clausula. c. 9.

§. 8. *Duplex* autem ejus munus est:

§. 9. Prius est ἀνακρίσις, sive *enumeratio potissimum* argumentorum quæ hic dicantur cum pondere aliquo aptis explicentur sententiis, & figuris ornentur, ne videatur crambe repetita.

§. 10. Alterum est παρομοία, sive *comparatio adfectuum*. Nunc ad *Elocutionem* veniamtis.

LIB

LIBER QVARTUS. DE ELOCUTIONE. CAPUT I.

ELOCUTIO alia *Philosophica* est, alia *Oratoria*, alia *Historica*, alia *Poëtica*. l. 4. c. 1.

§. 2. *Elocutio Oratoria* est rerum inventarum & dispositarum per *verba sententiasque* expositio, ad *persvadendum* idonea.

§. 3. *Elocutionis præcepta*, vel *generalia* sunt; vel ad hanc illamve materiam, ad *dicendi characterem restricta*.

§. 4. *Elocutio communis* dividitur in *elegantiam*, *dignitatem*, & *compositionem*.

§. 5. *Elegantia* efficit, ut unum quodque *pure*, tum *perspicue* dicatur.

§. 6. Ad *puritatem* opus est *delectu* verborum. Vitanda igitur *verba barbara*. Nec indulgendum *antiquatis* aut *inusitatis*. *Sordida* etiam & *obscæna* honestis verbis circumloqui oportet.

§. 7. *Perspicuitati* inter alia repugnat *sermo ambiguus*, *nimia brevitatis*, & *ordo verborum perturbatus*.

C 2

§. 8. Dic

§. 8. *Dignitas* suppeditat orationis *picturas*, sive verborum, sententiarumque *lumina*; quæ Rhetores vocant *tropos* & *schemata*. Cap. 3.

CAPUT II.

TROPUS est vocis à propria significatione in aliam cum virtute immutatio.

§. 2. Fit autem inversio significationis *quadrifariam*, ac pro eo *quatuor* etiam sunt *tropi primarii*; *Metaphora*, *Metonymia*, *Synecdoche*, & *Ironia*.

§. 3. **METAPHORA**, sive *translatio*, est tropus, quo verbum à propria significatione in aliam transfertur ob *similitudinem*. Cap. 4.

§. 4. Itaque tria hic spectantur; *significatio propria*, *aliena*, & *similitudo*.

§. 5. Ita *scrupulus* propriè dicitur lapillus in calceos viatorum incidens. Impropriè ita vocatur sollicitudo, ac dubitatio. Similitudo in eo consistit, quòd ut lapillus ille pedibus; ita sollicitudo animo molestiam parit.

§. 6. Nullus autem tropus plus lumina

adfert orationi *Metaphorà*: inprimis si ad *sensus ipsos* admoveatur, maxime *oculorum*, qui sensus est acerrimus. Ut *splendor verborum*, *studia florent*, *videre pro intelligere*, & similia.

§. 7. Ducuntur *metaphoræ* à (1) *divinis*, (2) *cælestibus*, (3) *elementis*, (4) *meteoris*, (5) *lapidibus*, (6) *metallis*, (7) *plantis*, (8) *beastis* (9) *hominibus*, eorumque *operibus*, adeò, ut tam latè pateat *Metaphora*, quàm *similitudo*, quæ se in res omnes extendit. Lib. 4. cap. 4. §. 4.

CAPUT III.

METONYMIA est tropus, quo *causa externa* ponitur pro effectu: vel *subjectum* pro adjuncto: vel *antecedens* pro consequente, aut *contra*. Cap. 5.

§. 2. Itaque *sex* in universum sunt *Metonymiæ species*, seu modi.

§. 3. *Primus* ponit pro effectu *causam externam*: eamque vel *efficientem*, ut *Mars* pro prælio; *Livius* pro scriptis *Livii*; *lingua* pro sermone, *manus* pro scriptura; vel *finalem*; ut *statuere exemplum*, hoc est, infligere poenam, quæ cæteris fit docu-

mento. Sic Maro: *Aut supplex aris imponit honorem*, hoc est, victimam, quæ vergit in honorem.

§. 4. *Alter* modus est *effecti* pro causa externa: eaque vel *efficiente*, ut *pallida mors*, quia pallentis facit: *ira caca*, quia homines efficit cæcos: vel *finali*, ut *Serta mihi Phyllis legeret*, pro floribus. Ecl. 10. *Flores enim leguntur*, ut ex illis fiant *Serta*. Est & *Synecdoche* totius essentialis, analogicè sic dicti, pro parte materiali.

§. 5. *Tertius* est *subjecti* pro adjuncto. Quò refer, (α) cum ponitur *continens* pro *contento*, ut, *Roma*, pro Romanis; *patera*, pro vino (β) Item quum *possessor* ponitur pro re *possessa*. Ter. Heaut.

Quem te futurum censes, quem *assidue excident* id est, cuius opes consumunt. Virgilius 1. Aen. *Fam proximus ardet Ucalegon*, i. e. domus Ucalegontis. Item (γ) *dux* pro *militibus*: ut, *Cæsar*, pro exercitu; aut (δ) *patronus* pro *cliente*: ut, *Nego me restituti*, hoc est, clientem meum. Item (ε) *signatum* pro *signo*: ut *Jupiter*, pro Jove picto, aut calato.

§. 6. *Quartus* modus est *adjuncti* pro *subjecto*. Velut quum (α) *contentum* ponitur

nitur pro *continente*: ut, *vina coronant*, pro *pateris*: (β) *Signum pro signato*, ut *fasces & secures*, pro imperio consulari: *toga*, pro *pace*.

§. 7. Huc refer, quum *tempus* ponitur pro re, quæ est in tempore. Ut, *Hujus seculi insolentia*, Philipp. 9. *O tempora! O mores!* in Catil.

§. 8. Vulgò & eodem referunt, quum virtutes, & vitia ponuntur pro personis ipsis. Ut, *ars*, pro artifice: *luxuries*, pro luxurioso. Sed istiusmodi exempla ad *Synecdochen* potius partis essentialis, seu formæ pro toto essentiali, vel formato referenda videntur.

§. 9. *Quintus* modus est, quum *antecedens* pro *consequente* ponitur. Ut *vixerunt*, pro *mortui sunt*; *discubere* pro *cænare*.

§. 10. *Sextus* modus est *consequentis* pro *antecedente*. Ut *funus* pro *morte*.

§. 11. Duo postremi modi à quibusdam *μετέωρα* vocantur. Vide cap. VI, §. 2. infra.

CAPUT VI.

SYNECDOCHE est, quum *totum* ponitur pro

pro parte, aut *pars* pro toto. Ea fit VI. modis.

§. 2. *Primus* modus, quum genus, quod est totum *universale*, ponitur pro specie. Ut, *Pradamq; ex ungvibus ales projecit fluvio*. Virg. pro aquila. Sic *Tollit se arrectum* quadrupes, pro equo. Idem.

§. 3. *Alter* modus, quum species contra usurpatur pro genere. Ut, *Auster*, vel *Aquilo*, pro vento quolibet. *Falernum*, pro quovis vino præstanti. *Telum*, pro quibusvis armis. *Mel Hymettium*, pro quovis melle. *Spica Cilisæ*, pro quovis croco. Genus autem & Species latius h. l. accipiuntur.

§. 4. *Tertius* est, quum toto essentiali, quod constat materiâ & formâ, utimur, vel pro *materiâ* vel pro *formâ*. v. g. *Æneas* ad Deiphobum VI. *Æn.* versu 507. *Nomen & arma locum servant; TE, amice, nequivi conspicere* -- Ubi *TE* exponit *Servius corpus tuum*. Sic vers. 362. lib. cit. *Nunc ME fluctus habet* --- i. e. *corpus meum*. Vide *Taubm. Comm. in Virg. p. m. 713. 2. B. Huc referunt nonnulli etiam illud Maria Magdalena Job. XX. §. 2. ac 13 Sustulerunt Dominum meum, h. e. Domini mei*

corpus Ita n. B. Dn. D. Gerh. in harmon.
 de resurr. Christi p. m. 86. Tulerunt τὸν κό-
 ρον i. e. CORPUS Domini, vulgatâ loquendi,
 consuetudine, quâ CORPORIS EXUVIIS ipso
 defuncti nomē tribuitur. Sic Angeli ipsi di-
 cunt, Marc. XVI. §. 6. videte locū, ubi posu-
 erunt EUM h. e. CORPUS ejus. Et Joh. XIX.
 §. 42. ubi posuerunt JESUM, h. e. CORPUS
 Jesu. Hac B. Gerh. Similia vide ib. p. 12. 13.
 29. 85. 87. 88. 92. 107. & 112 Gemella occurrunt
 apud Brentium exeget. in D. Joh. Evang. e-
 dit. Haganoa in 8. a. 1529. p. 337. 338. Hun-
 niū, Comment. in Johannem edit. Francof. in
 8. 1595. p. 760. 761. & 764. & c. Dn. D. Glassi-
 um in Rhetor. sacr. p. m. 454. ubi ita: Sic JE-
 SUS seu DOMINUS pro CORPORE ejus mor-
 tuo. Joh. XIX. 42. c. XX. 2. 13. cōf. v. 12. & Luc.
 XXIV. v. 3. Mulieres ἰσραηλιτῶν ἐχ. εὐρον τὸ ΣΩ-
 ΜΑ τῆς κνείας Ἰησοῦ: Adde & Luc. XXIV. §. 23.
 τὸ σῶμα αὐτῆς §. 24. αὐτῶν, aliosq; Confer etiam
 Joh. XIX. §. 38. & 40. c. XX. §. 12. ubi di-
 sertè ponitur σῶμα Ἰησοῦ. Sed longè aliter vide-
 tur accipi vox κνεία, quando Maria Magda-
 lena, de resurrectione Christi ab ipso Christo
 iam plene confirmata, ita ad discipulos ait: §.
 18. c. cit. εὐαγγεῖα τὸν κνείον, hoc est, vidi DOMI-
 NUM

§. 5. *Quartus*; quum contrâ pars formalis, aut materialis, ponitur pro toto essentiali. Ita *forma* Synecdoche est; *candida anima* pro homine candido. *Materia* a. Synecdoche est, quum *aurum*, *argentum*, *as*, pro pecunia; *ferrum* pro gladio: *avena*, aut *arundo*, pro fistulâ ex avenâ, vel arundine confecta ponuntur. Idem tropus in his quoq; latet: *gemmâ bibere*, *dormire ostro*. Vulgò *Metonymiam materiae* adpellant.

§. 6. *Quintus* modus, quum totum *integrale* sumitur pro parte. Virg. *Pabula gustasent Troja*, *Xanthumq; bibiscent*. Sic *Orbis* pro imperio Romano.

§. 7. *Sextus* modus, quum contrâ pars integralis ponitur pro toto. Ut, *Lepidum* vel *ridiculum caput* pro homine lepido, aut ridiculô. *Puppis* pro navi. *Mucro* pro gladio. *Tectum* pro domo.

§. 8. Ad *quintum sextumq;* modum refer, quum numerus *singularis* ponitur pro *plurali*; aut *pluralis* pro *singulari*: aut deniq; *certus* pro *incerto*.

Ut, *Romanus pralio victor*, Liv. pro *Romani victores*.

Pul

Pulchra verecundo suffundens ora rubore. Ovid. 1. Met. hoc est, *os* sive *vultum*.

Sexcenta licet ejusmodi referre. Cic. 2. de Div. h. e. quam plurima.

CAPUT V.

IRONIA est tropus, quo intelligitur *contrarium* ejus, quod dicitur: unde *illustro* aliquibus dicitur. *Id populus curat* scil. *Te*. *rent*. *Ades dum*, bone *vir*, Idem Cap. 7.

Sic *Penelope* de impudica: *Cato*, de stolido. Ubi simul *Antonomasia* est.

§. 2. Atq; hi tropi sunt *primarii*.

§. 3. Quæ verò *Rhetores* nonnulli hic addunt, ea, si accuratius examinentur, vel *Troporum species* sunt, vel eorundem *Adfectiones*, vel ad Tropos non pertinent: quippe vel ad *Grammaticam* referenda, vel ad *Figuras Rhet.*

CAPUT VI.

TROPORUM species sunt *Μεταλήψις*, *Ἀντιθέσις*, *Ἐπιπέσεις*, *Ἀντιθέσις*.

§. 2. **METALEPSIS**, Latine *transumptio*, vocatur, quum *antecedens* ponitur pro *consequente*, aut contrâ: estq; species

με-

μετανομιαν, ut superius dictum est. *Cap. III.*

§. 9. At aliud est μεταλλησις, quum adfectio tropi est, ut postea dicetur. *Cap. VII. §. 2.*

§. 3. ANTONOMASIA est Synecdoches species, quâ proprium sumitur pro communi, vel contrâ.

§. 4. Prioris modi est *Irus* pro paupere; *Thersites* pro deformi, *Cato* pro sapiente; *Mæcenas* pro doctorum patrono.

§. 5. Alterius modi est, *parens* pro patre, *Philosophus* pro Aristotele, *urbs* pro Româ, *Poëta* pro Homero, vel Virgilio, *Apostolus* pro Paulo.

§. 6. Huc refer *Periphrasin* non reciproçâ: ut *Trojanî belli scriptor*, pro Homero. Nam & *Diçys Cretensis* & *Dares Phrygius* in simili occupantur argumento.

§. 7. LITOTES, quam *extenuationem* Latine dixeris, fit, quum minus dicitur, & plus intelligitur: unde synecdochæ subijci posse, liquet. Ejusmodi Litotes est in his:

Munera nec sperno 7. *Æneid.* est, lubens accipio.

Non laudo, id est, reprehendo. *Ter. in Andr.*

CAPUT

CAPUT VII.

Adfectiones troporum præcipuæ sunt quatuor; *Metalepsis*, *Allegoria*, *Catachresis*, *Hyperbole*.

§. 2. METALEPSIS est tropus multiplex in voce unâ; quum scilicet ex unâ significatione proceditur in alienam. Ut; *Post aliquot meæ regna videns mirabor aristas*. Virg. ubi ponitur *arista* pro spicâ; *spica* pro mense; *mensis* pro anno: eoque & *arista* pro anno.

§. 3. ALLEGORIA est tropi in vocibus pluribus continuatio. Ut, *Claudite jam rivus, pueri, sat prata biberunt*. Virg. id est, desinite canere, quia satis audivimus. *Parturiunt montes; nascetur ridiculus mus*. Horat. de magna expectatione, sed in ludibrium abeunte. *Cap. 9. §. 4.*

§. 4. CATACHRESIS, sive *Abusio*, est tropi durities quædam, Ut quum vox aliqua licentiùs à propriâ significatione ad aliam deflectitur: velut *gurgès* & *vadum*, pro mari. Talis est etiam in istis:

Inst ar montis equum divinâ Palladis arte *Ædificant*. Virg.

Breve lilium, apud Horat. pro non diuturno.

§. 5.

§. 5. HYPERBOLE, quasi dicas, *Superjeritio*, est oratio augendo, vel minuendo superans fidem. *Cap. §. 16.*

§. 6. Augendo: ut, *nive candidior, melle dulcior, acior Euro*. Cic. Phil. 2. *Vomens frustris esculentis vinum redolentibus gremium suum, & totum tribunal implevit.*

§. 7. Minuendo: ut *testudine tardior, minus nihilo.*

CAPUT VIII.

AD tropos quoque vulgò, sed falsò, referuntur, sex species irrisiois, *Sarcasmus, Diasyrmus, Charientismus, Asteismus, Mycterismus, & Mimesis. Cap. 10.*

§. 2. SARCASMUS est hostilis irrisio super jam mortuo, aut certè morituro. Ut *Ave Rex Judæorum Matth. XXVII. 1, verbis virtutem illude superbis. 9. Aen. v. 634.*

§. 3. DIASYRMUS est inimica irrisio, sed extra cædem. Ut, *Asinus ad lynam.*

Interstrepit anser olores. Eclog. 9.

§. 4. CHARIENTISMUS est, cum dura lenioribus verbis molliuntur. Ut *Davus pistrinum deprecans, Bonâ verba, quæso, Sic Dimeliora. Sic mala imprecaturi, dicunt, Vale i. e. abi in malam rem.*

§. 5.

§. 5. ASTEISMUS est jocus urbanus. Ut *Qui Bavium non odit, amet tua carmina. Mævi. Virg.* Nam Bavius malus poëta, & illo deterior Mævius erat. Sic Cicero: *quis generum meum alligavit gladio?*

§. 6. MYCTERISMUS fit, quum naso suspensio quempiam subsannamus, Μυκτης enim est *nasus*. Magis gestu exprimitur, quàm verbo.

§. 7. MIMESIS, Latine *Imitatio* refert aliena verba oratione directa, idq; ferè ad *risum*. Ut

Ategonesciebam, quorsum tu ires: Parvula Hinc est abrepta, eduxit mater pro sua.

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis. Ter. Eun.

§. 8. Huc etiam referri solent, quæ ad *Grammaticen* potiùs, quàm *Rhetoricen*, videntur pertinere: atqve vel ad *Ἑτυμολογίαν*, ut *Ὀνομασποικία* & *Ἀνίφρασις*: vel ad *Syntaxin*, ut *Ἰπαδάγη*.

§. 9. ONOMATOPOIHA nihil aliud est, quam nominis fictio à sono: ut *balare, grunnire, boare, hinnire.*

§. 10. ANTIPHRAISIS est vox à contrariò dicta. Ita vulgò ajunt, *bellum* vocari, quod *mini-*

minime sit bellum; *Parcas*, quod minime parcant; *lucum*, quod minime luceat. *Sed quid de istiusmodi exemplis statuendum sit, exponitur in Institutionibus Vos si prolixè, quas vide.*

§. II. ὙΠΑΛΛΑΓΗ est, quum rerum ordo invertitur. Ut, apud Ciceronem pro Marcello: *Gladium vaginâ vacuum in urbe vidimus*, pro vaginam gladio vacuum.

Brutium ponto feriente Corum.

Id est, Coro Brutium pontum feriente. Seneca in Thyeste.

CAPUT IX.

DE SCHEMATIBUS.

Altera dignitatis oratoriae pars in Schematibus sive Figuris versatur. *Lib. 4. c. 11.*

§. 2. Est verò Schema forma orationis, quâ hæc aliò quopiam modò, quàm in versione significationis à vulgari consuetudine immutatur in *meliozem*.

§. 3. Schemata sunt *duplicia*; *verborum & sententiarum*; Græcis *ἀπλοῦς* & *ἀπλοῦς*.

§. 4. Verborum Schemata sunt *triplicia*: quæ-

quædam consistunt in subtrahentiâ, sive defectu; quædam in abundantia, sive excessu; quædam in reliquo corpore orationis.

§. 5. Subtrahentiâ figurant orationem *Asyndeton, & Ellipsis*.

§. 6. ASYNDETON est copulæ defectus. *Virg. 4. Æn.*

Ferte citi flammâs, date tela, impellite meos.

§. 7. ELLIPSIS verò est alius cujusdam partis, aut particulæ defectus. Ut, *1. Æn. Sed vos qui tandem? ubi omittitur, estis.*

§. 8. Excessu figurant orationem *Polyasyndeton & Pleonasmus*.

§. 9. POLYSYNDETON est abundantia copulæ. Cicero in Epist. *Me præ cæteris, & colit, & observat, & diligit.*

§. 10. PLEONASMUS est alius cujusdam partis, aut particulæ abundantia. Ut, *4. Æn. Vocemq; his auribus hausit.*

CAPUT X.

Schemata, quæ in reliquo fiunt corpore orationis, vel eandem ponunt vocem, vel similem.

§. 2. Schemata, quæ eandem ponunt vocem, sunt sequentia. D §. 3.

§. 3. ANTANAKΛAOC dicitur, quum surpatur vox eadem appellatione (sive quæ ad litteras) non significatione. Ut, *Quæ eam rem tam studiosè curas, quæ multas tibi dabit curas?* Cornific. Cap. 12.

Amari jucundum est, si caretur, ne quomnis insit amari. Idem.

§. 4. Huc pertinet ΠΛΟΚΗ, quum vobis concurrant; ΣΥΝΠΛΟΚΗ vocatur. *Quis unò locò personam, aut rem, alterò modo degem tulit?* Rullus. *Quis majorem partem res, aliamve qualitatem, significat.* Ut, *populi suffragis privavit?* Rullus. *Quis co-*

Ad illum diem Memmius erat Memmianitiis præsuit? Idem Rullus. Cic. Agr. 2.

id est, sui similis. Sic etiam: *Simia est simia, etià si aurea gestet in signi-*

§. 5. ΣΥΝΩΝΥΜΙΑ est, quum verba idem significantia conjunguntur. v. g. *Abiit, excessit, evasit, erupit.* Cic. Cat. 1.

Promitto, recipioque, spondeoque. Phil. 4.

§. 6. ΕΞΕΡΓΑΣΙΑ est congregatio sententiarum idem significantium.

Ut, Cic. pro Ligario: *Quid enim tui ille, Tubero, in acie Pharsalicà gladius agbat? cujus latus ille macro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

§. 7. ΑΝΑΦΟΡΑ est repetitio ejusdem vocis in principio. Ut, Georg. 4.

Te dulcis conjux; te solo in littore secum, Te veniente die, te decedente canebat.

§. 8. ΕΠΙΦΟΡΑ, sive ΕΠΙΣΦΟΡΗ, est repetitio ejusdem vocis in clausulis.

Ut, *Pænos populus Rom. justitiâ vicit, ar-*

§. 9. Quòd si Anaphora & Epiphora

concurrant; ΣΥΝΠΛΟΚΗ vocatur. Quis

populi suffragis privavit? Rullus. Quis co-

§. 10. ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ est repetitio ejus-

dem vocis initio præcedentis, & fine sequentis sententiæ. Ut, Ovid. Fast,

Qui bibit, inde furit: procul hinc discedi-

§. 11. ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΙΣ est repetitio ejus-

dem vocis in fine præcedentis, & initio sequentis sententiæ. Ut,

Ecce Dionæi procescit Caesaris astrum,

§. 12. ΕΠΑΝΟΘΟΣ est, quum, quæ prior-

erant posita locò, posteriori; & quæ posteriori, ea priori locò repetimus. O-

Demophon ventis, & verba & vela dedisti.
Vela queant redita, verba carere fide.
 §. 13. *Ἐπιζευξίς* est, quum vox aliqua repetitur continuè in eadem sententiâ. Ut
Virg. Ecl. 5.

Ipsa sonat arbuta, Deus, Deus ille Menalca.
 Cic. Verr. 7. *Crux, crux, inquam, infelici & misero.*

§. 14. *Κλίμαξ*, seu *Gradatio*, eodem verbo connectit superiora inferioribus. Seu est *ἀναδιπλωεῖς* continuata. Ut, *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria amulos comparavit.* Cornif.

§. 15. *Πολύπλονον*, quum idem verbum variatò repetitur casu, id est, terminatione. Ut Cic. *Sed pleni sunt omnes libri, plena sapientum voces, plena exemplorum vetustas.*
Littora littoribus contraria, fluctibus undas, Imprecor, arma armis. 4. *Æn.*

CAPUT XI.

Schemata, quæ *simileis* repetunt, non *seasdem*, voces, potissimum sunt frequentia. *Cap. 13.*

§. 2. *Παρηχημένον* conjungit voces, quarum una ab altera derivatur. *Ov.*

Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris;
Ingenioq; faves, ingeniose, meo.

§. 3. *Παρανομασία* sive *Agnominatio* est, quum parvâ verbi immutatione in aliam planè sententiam deflectitur oratio. v. g. *Seneca epist. XXVII. Nunquam satis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Cato, ut ait *Tullius de Oratore, quum cuidam dixisset; Eamus deambulatum;* ait ille, *Quid opus est de? Imò verò, inquit; quid opus est te?*

§. 4. *Ομοίπλονον* sive *similiter cadens*, est: quum plura iisdem casibus efferuntur. Ut, est idem *Verres, qui fuit semper, ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum.* Cic.

§. 5. *Ομοιόλευτον*, sive *Similiter desinens*, est, quum cola, aut commata, eodem sonò terminantur. verb. grat.

Cic. in *Maniliana: Ut ejus semper voluntatibus non modò cives assenterint, socii obtemperarint, hostes obedierint; sed etiam venti tempestatesq; obsecundarint.*

§. 6. *Παρήχησις* est, quum una, pluresvè syllabæ vocis antecedentis in aliâ ejusdem membri, repetuntur. Ut,
Palla pallorum incutit. Plaut.

O fortunatam natam me consule Roman!
Cic.

CAPUT XII.

DE SCHEMATIBUS

ΔΙΑΝΟΙΑΣ.

Schemata *Ἀγέλας* alia ad *inventionis*, alia ad *dispositionis* ornatum adhibentur. Vide infra cap. XVI.

§. 2. Primum videamus de iis, quæ sunt *inventionis*. Suntq; sequentia.

§. 3. *Πρόληψις* sive *Occupatio*, est, quum id, quod ab adversario objici posse putamus, anticipamus, atq; diluimus.

§. 4. Partes ejus sunt duæ; *ἑπιποροεῖα*, quæ objectionem proponit; *ἀντιποροεῖα*, quæ objectioni respondet. E. g. *Obiectio* est in illo Didonis apud Maronem *Æn.* 4

Verum anceps pugna fuerat fortuna.

At *ἀντιποροεῖα* est: *Fuisset. Quem metu moritura?*

§. 5. *Prolepsis* similis est *ὑποβολή* sive *Subjectio*, quæ multa, quæ pro adversario dici possunt, breviter & minutatim proponuntur; atque ad singula breviter item respondetur. Sic Cic. pro Plancio: *Mal-*

judica

judicavit, populus: at judicavit, non debuit: at potuit, non fero: at multi clarissimi & sapientissimi cives tulerunt.

§. 6. *Ἀνακοίνωσις*, sive *Communicatio*, est, quæ adversarium adhibemus in consilium, aut cum iudicibus, quid faciendum sit, quidque factum oportuerit, deliberamus.

Cic. pro Cæcinna: *Quæro, si te hodie domum tuam redeuntem coacti homines & armati, non modo limine tectog, aditum tuarum, sed primo aditu, vestibulog prohibuerint, quid acturus sis?*

§. 7. *Παρομολογία*, sive *Confessio* est, quum callidè omnia adversario permitimus.

Cic. pro Ligar. *Habes igitur Tubero (quod est accusatori maximè optandum) confitentem reum: sed tamen ita confitentem, &c.*

§. 8. *Ἐπίδοσις*, sive *Concessio*, est, quum aliquid largimur adversario, ut reliquum feramus. Virg. 7. *Æn.*

Non dabitur regnis (esto) prohibere Latinis:

At *trahere, atque moras tantis licet addere rebus.*

CAPUT XIII.

SEquuntur alia etiam Schemata, quibus ad explicandum aut exaggerandum utimur. Suntq; sequentia.

§. 2. ΓΝΩΜΗ, sive *Sententia*, est generale pronunciatum earum rerum, quas in agendo sequimur aut fugimus. Tales sententiæ passim occurrunt.

§. 3. ΝΟΗΜΑ, sive *Cogitatum*, est allusio ad sententiam, sive sententia personæ accommodata.

E. g. Gnome est, *nihil est tam populare, quàm bonitas*. At Νόημα est, quum Cicero Cæsari hoc accommodat orat. pro Ligari. *Nihil habet nec fortuna maius, quàm ut possis; nec natura tua melius, quàm ut servare velis quam plurimos.*

§. 4. ΜΕΡΙΣΜΟΣ, sive *Distributio*, est, quum totum in species, aut parteis deducimus.

Lycurgus apud Rutilium Lupum; *Cuius omnes corporis partes ad nequitiam sunt appositissimæ; oculi ad petulantem lasciviam; manus ad rapinam, venter ad aviditatem, virilis naturæ membra, quæ non possumus honestè adpellare, ad omne genus corruptela,*

ruptela, pes ad fugam: prorsus, ut aut ex hõc vitia, aut ipse ex vitiis ortus videatur, &c.

§. 5. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ est, quum in narrando facti ratio adjicitur.

§. 6. Eleganter autem fit cum *gradatione*. Ut in illo Ovidii:

Viderat hanc, visamq; cupit, potiturq; cupitâ.

§. 7. Quod si causa sit magis *speciosa*, quàm *vera*, COLOR dicitur.

§. 8. Διαλέσσις est, quum res ita clarè, copiosèqve exponitur, ut *coram* spectari videatur.

Quomodo Cicero in Milonianâ describit apparatus Milonis, & Clodii: *illius* in rheda confidentis, ac penulati: *hujus* in eqvo, & cum delectis villâ egredientis, ac pugnantis è loco superiore, & quæ sequuntur.

§. 9. Quod si simplicior dilutiorque fuerit descriptio, *ινολέσσις* vocatur.

Ut, hæc Maronis. §. Æn.

Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,

Brachiaque ad superas interritus extulit aures.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

§. 4. Οξυμωρον est, quum idem negatur de se ipso. Ter. In Eun.

Tu pot, si sapi, quod scis, nescis.

Quum tacent, clamant. Cic.

§. 5. Παρεκβασις, sive *Digressio*, est alicujus rei, quæ tamen ad utilitatem causæ pertineat, extra ordinem excurrens tractatio.

Qualis illa de laudibus Cn. Pompeij in orat. pro Balbo.

§. 6. Επάνοδος est ad propositum reditus. Cic. lib. 2. de Or. *Sed ut eò revertatur, unde hæc declinavit oratio.*

§. 7. Επιφώνημα, sive *Acclamatio* est, quum rei narratæ, aut probatæ, velut coronis adjicitur pronunciatum ex superioribus expressum. Ut,

Adeo à teneris advescere multum est. Virg.

§. 8. Αύξησης est, quum utimur verbò excedente rei magnitudinem.

Ut apud Ter. *Sacrilega, & venefica*, pro improbâ: *scelus* pro erratò

§. 9. Ταπεινωσις, sive *Melioris*, est, quum verbo humiliore, quàm pro re, utimur.

Ut

Ut, quum *attigisse* eum dicimus, qui vulneravit. Sic *erratum* pro scelere: *severus* pro crudeli dici solet.

§. 10. Παράλειψις est, quum præterire nos velle dicimus, quod interim intranscursum dicimus.

Cic. pro Cluent. *Mitto illam primam libidinis injuriam, mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate matris expulsum matrimonio filiam.*

§. 11. INCREMENTUM est, quum velut gradibus quibusdam pervenitur ad summum.

Facinus est, vincire civem Romanum; scelus, verberare; propè parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? Cicer.

§. 12. Πεδύφρασις est, quâ rem unam multis ambimus verbis.

Ut, *Romana eloquentia pater;* pro Cicerone. Item, *ire ad requisita natura.* Sallust.

§. 13. Επιφώνησις, sive *Exclamatio*, est oratio, in qua interjectio expressa aut intellecta, indicat animi adfectum. Unde & pronuntiatio *intenditur*, ad significandum rei magnitudinem.

Ut pro Marcello: *O clementiam admirabilem*

Silem, atq; on. ni laude, pradicatione, litteris, monumentisq;ve decorandam!

Cic. in Pilonem: *O scelus! ô pestis! ô labes!*

§. 14. *Σμελα* sive *Dubitatio*, est, quum dicimus nescire nos, quid dicere, vel agere debeamus.

Cic. pro Ligario: *Itaque, quò me veritam, nescio.*

Virg. *Eloquar, an sileam?*

CAPUT XV.

E*Παράβολος*, sive *Correctio* est, quæ tollit id, quod dictum est, & pro eo, quod magis idoneum videtur, reponit.

Cic. *Quas ille leges, si modò leges nominanda, ac non faces urbis, & pestes Reipubl.*

§. 2. *Στασιώνησις*, sive *Reticentia*, est, quum ita abrumpitur oratio, ut vix appareat, quid dicturus quis fuerit. Virg. 1. *Æn.*

Quos ego; sed motos præstat componere fluctus.

§. 3. *SERMOCINATIO* propriè est, quum sermo affingitur personæ, quæ præsentis sit instituti.

Cujusmodi sunt orationes multæ apud Historicos, & Poëtas.

mois

§. 4.

§. 4. *Προσωπονισια*, sive *Personæ effictio*, est, quum rebus mutis sermonem tribuimus, aut vitâ defunctos, tanquam vivos; aut absenteis etiam, tanquam præsentis, loquenteis inducimus.

Ut quum apud Cic. pro Cælio Appius Cœcus excitatur, ad Clodiam, ob libidinem, objurgandam.

§. 5. *Ερωτησια* seu *Interrogatio*, est, quando, ubi rectâ oratione uti liceat, sermonem inflectimus. Virg. in *Ecl.*

Nonne ego te vidi Damonis, pes sime, caprum Excipere insidiis?

§. 6. *Αποσποφή* est, quum sermonem aliò vertim; quàm instituta oratio requirit.

Cic. pro Milon. *Vos enim, Albani tumuli, atq; luci, vos, inquam, imploro, atq; obtestor.*

1. *Æn.* *Musa mihi causas memora.*

§. 7. Atq; hæc de Schematibus, quibus *inventio* exornatur.

CAPUT XVI.

Sequntur jam Schemata, quæ dispositi-
onem ornant.

§. 2. *Μεταβάσις*, sive *Transitio* est, quum describitur aliquid orationi, ut ab eo, quod dixi-

dixi-

diximus, transgrediamur ad illud, quod superest.

Cic. *Quoniam de genere belli dixi; nunc de magnitudine pauca dicam.*

Virgil.

*Hactenus arborum cultus, & sidera caeli
Nunc te Bache, canam.*

§. 3. *Ἐπιπίεσις* sive *Rejectio*, est, quum aliquid in alium locum, vel tempus rejicitur.

Cicero pro lege Manilia: *Sed de Lucullo dicam aliò loco, &c.*

§. 4. *REVOCATIO* est, quum, quia longiores aliquam in re fuerimus, orationem ad principium revocamus.

Ut, *Hac de re quid attinet dicere? erit alius opportunior dicendi locus.*

§. 5. De tropis & Schematibus videmus, quantum tironi sufficiat.

§. 6. Atque inde patet, quomodo dignitatem conciliare orationi nostrae possimus. Vide supra lib. IV. cap. j. §. 8.

LIBER QUINTUS

CAPUT I.

QUUM verò supra (lib. IV. c. i. §. 4. dictum

dictum fuerit, non solum *Elegantiam* ac *Dignitatem*, sed *Compositionem* etiam ad precepta Elocutionis *Communia* requiri, restat, ut jam nonnihil de *Compositione* moneamus.

§. 2. *COMPOSITIO* est idonea verborum sententiarumque structura.

§. 3. Complectitur ea *Juncturam*, *Orationem*, *Periodum*, & *Numerum*.

§. 4. *JUNCTURA* praestat, ut oratio sit *lenis* & *mollis*; aut *sonora*, ac *grandis*.

§. 5. Atque hic praecipitur, ut sonus litterarum observetur.

§. 6. Etenim è vocalibus maxumè sonat A, proximè O, inde U, hinc E, postremum locum obtinet I.

§. 7. Ex consonantibus minus sonant *muta*, atque ex his ipsis minimè *tenuis*, nisi accessione spiritus, sive litterae, H, tenuitatem exuerint naturam.

§. 8. E semivocalibus L molle est, M firmum, N siccum & tinniens, R asperum, humidum, X frigidulum, Z suavius.

§. 9. Porro hic laborandum, 1. ut caveatur crebra *vocalium concursio*; 2. ejusdem litterae vel syllabae, in initio aut *sine fre-*

quen-

quentatio; & 3. *continuatio* plurium syllabarum brevium, vel longarum.

§. 10. ORDO exigit, 1. ne inconcinna fiat verborum trajectio: 2. ut crescat oratio, nec graviori id, quod levius est subijciamus: 3. ne turbetur naturalis ordo; eoque potius dicamus, *viros ac feminas; diem ac noctem; ortum & occasum* quàm ordine inverso.

§. 11. PERIODUS, juxta Ciceronem, est oratio in quodam quasi orbe inclusa, procedens, quoad insistat in absoluta sententia.

§. 12. Estque vel simplex, vel duorum vel trium, vel summum quatuor membrorum: qualis illa pro Cæcinnâ: *Si, quantum in agro, locisque desertis, audacia poterant in foro atque in judiciis impudenti valeret: non minus in causa cederet Aul. Cætem Dochimus & Ditrochæus adhibentur.* *Ab utriusque impudentia; quàm tumidi vis faciendâ cessit audacia.*

§. 13. Periodi partes aliæ sunt *majora* quæ Græcis *κῶλα*, Latinis *membra* dicuntur: aliæ *minores*: quæ Græcis *κόμματα*, Latinis vocantur *incisa*.

§. 14. Sed contra, quàm apud Grammaticos

maticos fit, si *comma* fuerit longum, ut, si septem syllabas excedat, *colon* nominatur: & *colon*, si fuerit breve, ut si minus sit, quàm septem syllabarum, *commatis* nomen accipit.

§. 15. NUMERUS Ciceroni est modus quidam orationis, qui est permixtus & confusus pedibus, & temporum, quibus constant, apta ratione nascitur.

§. 16. Numerus hic diversus est à poetico, à quo abhorret Orator. Ac multum observatur in *principiis*, ubi Pæan primus, Molossus, Anapæstus, itemque Baccheus; minus in *mediis*, ubi Jambi & Trochæi imprimis, aliquando & Spondei, potissimum verò in *clausulis*, ubi Spondeus antecedente Cretico sive Amphimacero, Pæan quartus, juxta Aristotelem, Cætem Dochimus & Ditrochæus adhibentur.

§. 17. Adhibetur autem hic *aurium* judicium; sed præstantium oratorum lectione firmatum.

§. 18. Atque ut negligentia, ita cura nimis anxia vitanda est.

CAPUT II.

QVÆ hæcenus diximus, *universe* respiciunt Elocutionem. Nunc videamus, ut ea variet pro materia diversa. Vide supra lib. IV c. 1. §. 3.

§. 2. Est autem *triplex* dicendi CHARACTER: *magnificus* five sublimis; *humilis* five tenuis: & *mediocris*, five æquabilis.

§. 3. SUBLIME dicendi genus potissimum locum habet in rebus *magnis*: Ut de DEO ac Republicâ &c. Unde in rebus *heroicis* ac *tragicis* præcipuè adhibetur.

§. 4. Constat gravium, & sublimium verborum amplâ atq; ornatâ structurâ.

§. 5. Metaphoras petit à rebus gratiis.

§. 6. Schemata adhibet vehementiora: ut *exclamationes*, *prosopeias*, *apostrophas* &c.

§. 7. Affectibus sciendis idoneum est.

§. 8. Vitium ejus est, si *turgidum* sit, inflatum, vel insolentiâ horridum.

§. 9. Contrâ HUMILE genus convenit in rebus *tenuibus*. Ac contentum est verborum *propriete*, metaphoris usitatis item acumine, ac lepore.

§. 10. *Sententiarum* schemata rarius usurpat, abstinet amplificationibus; insignioribus numeris, & periodis accuratioribus.

§. 11. Præcipuè adhibetur in *epistolis* & *disputationibus* philosophicis.

§. 12. Videndum autem, ne neglecto nimio fiat *jejunum*, & exsangue.

§. 13. Genus MEDIUM, seu mediocre, in rebus *mediis* usurpatur.

§. 14. Estq; humilius sublimi; sed sublimius humili: eoq; nec vehementiora illa schemata amat; nec infimam sequitur dicendi rationem.

§. 15. Hic imprimis conveniunt paria paribus, contraria contrariis reddita, & casus in exitu similes, & hujus generis.

§. 16. Vitium ejus est *fluctuans* & incertum: quomodo vocatur, si nunc humile genus fugiens, nimis adsurgat; nunc tumidum atq; inflatum vitans, humi serpat.

§. 17. Hæcenus de elocutione. Superest postrema Rhetorices pars: quæ est de pronuntiacione five Actione.

CAPUT III.

Suprà diximus, (lib. I. cap. I. §. 8.) *quatour* esse Rhetorices partes, posteaquam igitur *tres* priores sunt absolutæ, *ultimam* etiam, sed satis difficilem, & ex usu potiùs, quàm præceptis discendam, brevissimè proponemus.

§. 2. Vocatur autem *Pronunciatio*, vel *Actio*.

§. 3. PRONUNCIATIO, sive ACTIO, est *vocis gestuumq;* pro rebus, & verbis apta conformatio.

§. 4. Ejus quasi fundamentum est MEMORIA: quæ res jam inventas, dispositas & exornatas, firmiter animo comprehendimus.

§. 5. Partes pronunciationis sunt duæ; una *vocem* format; altera *corporis motum*. A priorè munere hæc pars *Pronunciatio*; à posteriori, *Actio* vocatur. Quarum tanta est vis in eloquentia; ut iis primas, secundas, & tertias tribuerit Demosthenes.

§. 6. *Vox* esto clara, distincta, itemq; *varia*; & cavenda maxumopere *μωροσύνη*

§. 7. Præterea cavendum, ne nimis sit

præ-

præceptis vox tua, sed cum morâ quâdam proferatur.

§. 8. Pro ratione auditorii vel *intendatur*, vel *remittatur*.

§. 9. In exordio sit *submissior*, postea magis *insurgat*; in narratione *plana* sit apertaque, in contentione *acrior*, & in epilogo *excitata*.

§. 10. Res grandes dicendæ sunt cum *majestate* quâdam; atroces *concitatè*.

§. 11. Svademus voce *gravi*, laudamus *magnificâ*; irati utimur *incitatâ*, crebroq; interruptâ; miserati autem *flexibili ac tristi*.

§. 12. Univerlus corporis status esse debet *erectus* & *cellus*.

§. 13. Vultus pro rerum naturâ esto *letus, tristis, blandus, minax, erectus, demissus* &c.

§. 14. *Brachia* non sunt projicienda, nisi in vehementi adfectu.

§. 15. *Pectus* ferire, aut femur, propè scenicum videtur. Ac tantum etiam de ultimâ Rhetoricæ parte.

Μένω τῷ Θεῷ Δόξα.

Variatio Verbis Beulianiper Sche-

... Rhetorices nostris ...

FIGURARUM RHETORICARUM

U S U S,
IN

**VARIATIONE
ET AMPLIFICATIONE
UNIUS SALTEM
VERSICULI,**

**PRIVATIM A QVIBUS-
DAM DISCIPVLIS
TENTATUS,
IAM VERO
OMNIUM OCVLIS
SUBJECTUS.**

... SYNONYMIAS ...
... in modo certa ut patet ...
... in modo certa ut patet ...
... in modo certa ut patet ...

... vox tua, sed cum mors quidam

... Proletus.

... Pro ratione auditorii vel iudicis

... vel iudicis.

... in exordio in fabuloso, postea

... magis in parte; in narratione plane in

... operatur; in contentione vero; & in

... epologo excipit.

... Res grandes dicenda sunt cum

... majestatis quadam; atque concinnitate.

... S. II. Sverdemus voce vultu laudamus

... magnificis; trahi ut mirum videtur; & in

... interitibus; miseriam autem miseriam ac

... in vobis non sunt projicienda; &

... in vehementi adfectu.

... S. III. Res ferre, aut ferri; & in

... vobis videtur. Ac tantum etiam

... de omnia Rhetorice parte.

... de omnia Rhetorice parte.

... de omnia Rhetorice parte.

... de omnia Rhetorice parte.

Variatio Versus Beuffiani per Schemata Rhetorices nostræ.

Sentit opem certè, sit modò certa fides.

ASYNDETON.

Sit certa, sit firma, sit rata fides; & opem certò sentiet.

ELLIPSIS.

Si certa modò fides, opem certò sentiet.

POLYSYNDETON.

Et opem, & auxilium certò fides sentiet, si modò & vera, & sincera, & fixa fuerit.

PLEONASMUS.

Ea ipsa fides, quæ & agnoscimus Deum, & ipsi confidimus, si modò certa sit, ac perleveret, opem certò sentiet.

ANTANACLASIS.

Fides tua, quæ certò fides, certè opem sentiet. (Fides loco posteriore est verbum Futuri temp. à Fido.)

ΠΑΟΚΗ.

Fides, si modò fides est, certò opem sentiet.

SYNONYMIA.

1. Fides, si modò certa sit, petit, sperat, expectat; immò impetrat, sentit & reportat opem

2. Fi-

2. Fides si certa sit, firma, immota, & extra omne dubium constituta; certè opem sentit.

EXERGASIA.

Quid verò fidem, si modò certa illa sit, & firma, prodesse putatis? Revera illa ipsa est, quæ Deum ad miserationem precum nostrarum impetrat; quæ opem & auxilium divinum coelitus in nos derivat; quæ de omnibus calamitatibus, quibuscum conflictati sumus aliquamdiu, triumphat; quæ denique, quidquid petimus & exoptamus, certo assequitur, & reportat.

ANAPHORA.

Fides est, quæ Deum nobis conciliat; Fides est, quæ opem divinam impetrat; Fides denique est, quæ omnia bona quasi ex ipsius Dei manu acceptat. Sed tamen non quævis fides hæc facit; verum illa tantum, quæ certa est, quæ expers dubiorum, & instar petræ immobilis subsistit.

EPIPHORA.

Id, quod ad Deum adscendit, certa fides est; id, quod cor Dei ad exaudiendas preces nostras emollit ac inflectit, certa fides est; id, quod opem certò sentit, certa fides est;

est; id, quod nihil non à supremo Numine impetrat, *certa fides est.*

SYMPLOCE.

Si queramus, quid sit illud, cujus adminiculò divinam opem impetremus? scire necesse est, id esse fidem certam. Si queramus, ecquâ ratione auxilium cœleste impetrare liceat? nosse oportet, id esse fidem certam. Si queramus, ecquis sit canalis ille, per quem DEI gratia, & vera salus in corda nostra derivetur? novisse decet, id esse fidem certam.

EPANALEPSIS.

Certa fides est, quæ DEUM ad miserationem nostri invitat; & quæ opem divinam certò sentit, certa fides est.

ANADIPLOSIS.

Id, quò, velut extensâ manu, DEI gratiam, opem & auxilium accipimus, nihil est, nisi fides; fides verò non ficta, non ore vanò jactata, sed vera, sed sincera, sed immobilis ac certa.

EPANODOS.

1. *Credere antè oportet; & certâ quidem fide, ut opem & auxilium divinum sentias; non verò antè opem & auxilium sentire decet, ut deinceps demum credas.*

2. Cer-

2. *Certa fides præcedat, necesse est, auxilium divinum; non verò auxilium illud divinum fidem:*

EPIZEUXIS.

Fides, Fides est, quæ si certa & immota fuerit, nihil non à DEO, inprimis autem divinam opem & auxilium impetrat. Hauc ergò, hanc inquam, si confisteris cum calamitate, adhibe, & senties, quàm pronus in vota tua sit Deus.

KAIMAZ.

Verbum DEI est, quod fidem in nobis accendit, Fides verò, si certa fuerit, est, quæ ad preces cœlo ablegandas nos impellit; & preces deniq; si in Christi nomine fusæ fuerint, opem atq; auxilium certo certius impetrare solent.

POLYPTOTON.

Fides, si modò fidei vera naturam habeat, & ea omnia, quæ ad veram fidem venerabiles verbi divini tabulæ requirunt; certò certum auxilium cœlitus imperandum spondet, quin certam opem sentit.

ΠΑΡΗΜΕΝΟΝ.

Vera ac certa fides in fidelibus hominibus, Deo & sanctissimo ejus verbo sin-

re

rè *fidetibus*, non est auxilii divini inanis; sed, quidquid illi *confidenter* petunt, impetrat. Et attestantur historiarum monumenta, nullum unquam, qui veram in Dei bonitate *fiduciam* locavit, sine auxilio divino derelictum fuisse.

PARONOMASIA.

Fides *certa* & in casu dubio *exserta*, plerumq; est auxilii divini *referta*. Et si enim illa Deo non *imperat*, ab ipso tamen omnia facile *impetrat*.

ΟΜΟΙΟΠΛΩΤΟΝ.

1. Fides nostra, si certa fuerit & indubia, Deum ad ferendam opem *impellat*, ipsam opem *sentit*, & ætalem corda nostra, crucis æstu tantum non exhausta, *svavissimè reficit*.

2. Fides *vera*, fides *certa*, fides *immota* nunquam fuit, nunquam erit frustra. nea; sed *opem*, sed *auxilium*, sed *solatium* *impetrat* & *reportat*.

ΟΜΟΙΟΤΕΛΕΤΟΝ.

Fides, si precetur *confidenter*, si instet *ardenter*, si expectet *patienter*, divinam opem *impetrabit*, palmam ab hostibus *reportabit*, & si ad finem usq; vitæ perduret, æternum *triumphabit*.

ΠΑ-

ΠΑΡΗΧΗΣΙΣ.

1. Si te solatii sentias *inopem*, opem divinam verâ certaque fide implores. Sic enim senties, te *inopem opem* non frustra *quæsisse*.

2. Quoties cum sortis iniquitate *certas*, certâ fide Deum accedas, Quicquid enim Deum rogabis, per fidem *certam certò* impetrabis.

ΣΕΚΥΝΤΟΥΡ ΣΧΗΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ.

ΠΡΟΛΗΨΙΣ.

Si fides, ceu vulgò dicimus, opem divinam certò sentit, ecqui sit, quod plurimi, qui fidem jactant, divinam opem non sentiunt? Sed respondeo non sufficere, ut fidem jactes; neque me unquam dixisse, quòd omnes, qui fidem jactent, divinam opem sentiant. Sit igitur certa fides tua, & certò divinam opem senties.

ΤΠΟΒΟΛΗ SUBJECTIO.

Quî fides mea divinam opem impetret, cum ea sit infirma? cum ipsemet ob peccata à Deo potius fugere, quàm ipsius opem petere debeam? Cum verbum divinum disertè adserat, peccatores à DEO non exauditum iri? Esto; sit infir-

ma-

ma fides tua, modò sit vera; sis peccator, modò peccatorum te pœniteat: non exaudit DEUS peccatores, scilicet impœnitentes. Si itaque de peccatis doleas, & vel minimam fidem, modò veram, & non simulatam habeas, per illam ipsam fidem, infirmam licet, divinam opem impetrabis.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ.

1. Tu equidem, pessime Cacodæmon, id omni molimine agis, ut fidem meam infringere, meq; ab implorando divino auxilio avertere possis: & hac fine indignitatē meam, infirmitatemq; fidei nimio opere exaggeras. Sed an ideo obsequendum tibi censeam? Ne quaquam. Qværo enim ex temet ipsò, quid tute facturus es, si scires, ipsum DEI filium pro te mortuum fuisse? Annon cum fiducia ad ipsum accurreres? Annon opem ipsius & implorares & impetrares, & certò expectares?

2. Non equidem diffiteor, justissime virorum & mortuorum Judex, me multis & abominandis modis contra mandata tua venisse. Sed recordor infimul, Te verbis blandissimis peccatores

evo-

evocasse, opemque & refectioem illis fuisse pollicitum. Itaq; ex Te, piissime Jesu, quærere jam liceat, annon seridò semper volueris, atque etiamnum velis, ut miseri, & sub peccatorum mole gementes, ad Te veniant, & per certam fidem opem tuam cum implorent, tum reportent ac sentiant? venio itaque & ego, & certò spero, confidoque, fore, ut fides mea non sit frustranea, sed eandem bonitatem & opem tuam, quâ refecti sunt jam olim fideles omnes, impetret & sentiat.

ΠΑΡΟΜΟΛΟΓΙΑ.

A page verò cum nugistuis, perditissima caro! Objicis, me sapius invocasse DEUM, non sensisse tamen opem. Concedam tibi hoc lubens meritoque. Non enim certâ fide sustulæ fuerunt preces meæ. Jam certò certâ cum fiducia ad DEum meum conugio. Cur dubitem igitur, num imperaturus sim opem? Etenim

Sentit opem certè, sit modo certa fides.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ.

Tu equidem, Spiritus nequissime, urges, me hætenus magis paruisse tibi, quam

F

quàm

quàm Deo, ideoq; promeritum esse, ut à facie divinâ abjiciat. Sed quid inde? Utrumq; tibi concedo. Ne autem æternum periundum sit mihi, eum accedam per fidem, qui tibi caput contrivit, pro peccatis meis satis fecit, & peccatoribus miseris gratiam & refectionem promissit, quam impetrabunt, quotquot ex verâ fide clamabunt.

ΓΝΩΜΗ.

Tritissima est juxta ac verissima Poëtae sententia, ita canentis:

Fidentem nescit deseruisse Deus.

Quâ perspicuè satis sabinnuit, Deum pro immensâ suâ misericordiâ non posse, nec velle denegare auxilium certæ piæ fidei. Quicumq; igitur certâ ad Deum fide accedit, is opem certo certius impetrabit.

ΝΟΗΜΑ.

Quandoquidem fides, si certa fuerit, certè opem sentiat; ego quoque certâ sine suffultus preces ad DEUM fundam, neq; vel tantillum dubitabo, quin Deus sit exauditorus, & impertitorus opem atq; auxilium, cujus in hâc meo

calamitate maximè indigere videor.
ΜΕΡΙΣΜΟΣ.

Homo fidelis, qui paternam Dei bonitatem ex sanctissimò ejusdem verbò agnovit, ac certò persuasus apud animû est, verissima esse, quæ pollicetur Deus: ideoqve nullus dubitat, ad se quoq; pertinere; quæ promissa fidelibus omnibus fuerunt: certò, si non primò statim momentò, aliquando tamen, tempore scilicet opportuno, sentiet, Deum non frustra fuisse invocatum, sed opem promissam reverà impertivisse, atq; dedisse ea omnia, quæ necessaria fuere.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ.

Si fides nostra, quantum in hâc imbecillitate fieri potest, certa sit ac firma, non est omninò, quur de impetrandâ divinâ ope dubitemus; quin hanc ipsam certo certius sentiemus. Etenim non solum divinorum oraculorum tabulae exsertis verbis adseverant, certam fidem nihil non impetrare; sed ipsa rerum Magistra, Experientia, etiam à condito mundo in hâc usq; tempora idem confirmat. Et præterea paternus Dei amor, quo est in fideles, horum suspiria, ex ve-

râ fide orta, nequaquam finit esse frustra.
Homo nobis
Dicitur

ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΣ.

Si te, mi frater, varia, & eâ quidem factis acerbâ, exerceant ac vexent calamitates, ita, ut hic cum Satanâ, & horrendis inferni larvis, illic cum ferocibus mundi monstris, isthuc verò cum proprii cordis imbecillitate luctandum tibi sit; ne despera, ne abjice arma, aut terga verte; sed verâ certâque fide cortuum instrue; deinceps in genua supplex te convolve, manûs versus cœlum expande, oculos ad benignissimum illum Patrem, qui in cœlis est, flecte, &, quantum potes, clama, neque ab hâc clamore desiste, ut ut à dextris Satanas frendeat, & à sinistris tibi mundus insultet. Sic enim experieris, fidelem tuam orationem penetrâsse nubes, referâsse cœlû, & ad ipsum Deum pervenisse; quin videbis, rerum omnium parentem illum aures suas aperuisse, clamorem tuum exaudisse, ac demississe, cœlitus opem tantoperè desideratam. Etenim sentit opem certe, sit modò certa fides.

ΤΠΟ.

ΤΠΟΤΥΠΩΣΙΣ.

Si fidelis homo ingenti crucis mole prematur, paternum Dei amorem ad animam revocet sibi, & conceptâ intra se verâ certâq; fiduciâ complicatas ad cœlum manus elevet. Sic enim reverâ fiet, ut, quemadmodum adscendit oratio, fidei alis subvecta, ita etiam descendat auxilium.

ΕΙΚΩΝ.

Fides vera & viva est quasi canalis, per quem Deus cœlestem opem in nos derivat; est velut manus, quâ divinum auxilium apprehendimus; est instar catenæ, quâ cœlestia solatiâ ad nos pertrahimus; & est similis vinculo artificio, quò Deum ipsum quasi alligamus nobis.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

Cum Regius ille, cujus filius acutâ febrî corripiebatur, verba Salvatoris nostri, quibus vitam filio decumbenti pollicebatur, firmâ certâq; fide adprehenderet, neq; dubitaret, fore, ut quod promiserat Christus, verissimum esset: Ecce impetravit, quæ petiit, opemq; divinam cum tripudio sensit. Hunc ergò imitemur omnes, quotquot eum calamitate lucta-

F 3

mur.

mur. Si enim verâ fide instruamus
animum, nihil est, quod precando im-
petrare non possimus.

ΠΑΡΑΒΟΛΗ.

Quemadmodum videmus liberos,
qui filiali cum observantiâ, verâque
cordis fiducia aliquid à parentibus pe-
tunt, illicet ab his exaudiri, votique fi-
eri compotes, si modò ex eorum re fu-
erit, quod petierunt: ad eundem pla-
nè modum *υἱοὶ* Dei filii, si verâ &
sincerâ fide aliquid à cœlesti Patre pe-
tant, quod quidem in eorum rem fue-
rit, extemplò illud reportant, opemque
divinam sentiunt.

ΣΤΥΜΒΟΛΗ.

Quamquam varia sunt in amplissi-
mò isto rerum naturalium theatrò,
quibus cum comparari, adeoque exinde
illustrari fides vera certaque possit; mi-
hi tamen placet hâc vice conferre fi-
dem cum *δύναμις ὀρεκτικῆ*, sive illâ animæ
facultate, quâ cibum adpetere sole-
mus. Ut enim *δύναμις* illam anima ip-
sa non à se habet, sed à DEO creatore
accipit: Ita nemo hominum fidei suæ
causa est, sed omnem eam desuper ab

Membr. I.

eo

eo accipit, unde omne bonum in nos
emanat. Deinceps, ut facultas illa
cibi adpetitiva, est quidem in ipsa ani-
ma, stomachum tamen velut instru-
mentum movet, ut ille, nisi cibum ca-
piat, latrare tandem incipiat; Eodem
modò fides vera primario quidem ex-
istit in animâ nostrâ, sed ita tamen, ut
totum propè corpus moveat. Jam e-
nim cor movet, ut amore Dei, ac cœ-
lestium bonorum desiderio exarde-
scat. Jam manus movet, ut illâ cœlum
versus se sublevent. Jam os & linguam
movet, ut opem divinam magno cla-
more implorent. Porro velut *δύναμις* il-
la *ὀρεκτικῆ* cibum adpositum & concep-
tum vehementissimè adpetit, & in os
immissum avidissimè attrahit; ita vera
fides promissiones gratiæ in verbò di-
vinò propositas & appetit fortissimè,
& adprehendit avidissimè. Ac tandem
eum *δύναμις ὀρεκτικῆ*, si rectè se habeat, ar-
gumento est, hominem, cujus illa est,
esse valentem ac sanum; ac præterea
cibum adprehensum, ac demissum in
ventriculum, concoquit, quin in cor-
poris substantiam & incrementum

F. 4

trans-

transmutat: consimili ratione vera fides evidentissimum argumentum est, hominem illum, cujus illa est, spiritali morbo non esse correptum, sed valentem ac vegetum; & insuper promissiones illas gratiæ avidissimè adprehensas, quasi in succum & sanguinem ipsius animæ fidelis convertit.

ΑΝΟΜΟΙΩΣΙΣ.

Nequaquam sanè quemadmodum dubitatio opem & auxilium divinum impedit, aut prorsus aliò avertit; ita etiam vera certa que fides expers est auxilii divini. Quin potius illud & adpetit, & certò accipit.

ΠΑΡΑΔΙΑΣΤΟΛΗ.

Non vana fidei jaçtatio, non nuda notitia Religionis & fidei Christianæ; sed viva illa certa que fiducia, quâ homo ad se pertinere certò statuit, quæ sacer codex promittit, est manus illa, quâ opem & auxilium divinum & arripimus, & nobis adplicamus. Et hæc ipsa fiducia, quam vulgò fidem adpellare solemus, frustra cœlum non pulsat, sed auxilium æquè ac solatium impetrat.

AN-

ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΟΛΗ.

Certa fides opem divinam certò sentit; & vel ideò certò sentit opem quia certa fides est. Etenim

Spes confusa Deo numquam confusa recessit:

ΑΝΤΙΘΕΤΟΝ.

Si verum est, quod Jacobus alicubi ait, nempe hominem dubitationum procellis agitatedum, neq; solatium impetrare, neque auxilium; verissimum quoq; erit, hominem, cujus pectus certâ fide instructum est, & perfundi suavissimo solatio, & coronari velut divinò auxiliò.

ΘΕΤΜΟΡΟΝ.

Velut fides, quæ est sine fiduciâ & quidem certâ, reverà non est fides, ideoque opem & auxilium divinum non impetrat; ita fides, quæ veram certamq; fiduciam includit, sentit re ipsâ, quod petit & expectavit. Et, etiamsi ore illa non clamat, quando ad Deum suspiria gemitusq; ablegat.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΙΣ.

Verissimum est, quod Poëta Christianus ait: Fidem nempe, si modò certa sit, opem divinam certò sentire. Sed verò dis-

F s

dis-

disſimulandum hinc nullatenus videtur, pauciſſimos eſſe, qui veram certamq; fidem intra præcordia foveant; ampliſſimam verò eorum meſem, qui, quantum multa de fide jaçant, nihil tamen veræ certæq; fidei habeant. (Atque hinc licet taxare hypocritas, quod ipſum eſt digreſſio.)

ΕΠΙ ΑΝΟΔΟC.

Sed videor fortasſe taxando hypocritas, limites exceſſiſſe, atq; evagari extra oleas. Ideirco miſiſiſtis Pſeudo-Chriſtianiſ ad propoſitum meum redeo, & de effectibus fructibusq; certæ fidei diſſerere jam pergo.

ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ.

In Evangelicâ iſthac pericope limpidiſſimum nobis ob oculos ponitur ſpeculum, in quò repræſentatur veræ naturæ fidei, quæ à Deo per verbum divinum in nobis excitatur, ſed plerumque primò infirma admodum eſt, & cum dubitationum procellis luſtatur; Deinceps verò ex eodem DEI verbo nova incrementa capit, atque ita roboratur, ut nihil dubitet, ſed omnia, quæ promiſit Deus, & ſperet, & ſimul impetret. Etenim

Sen-

Sentit opem certè, ſit modò certa fides.

ΑΥΘΗΣΙC.

Si fides nullatenus vacillat, aut ambigat, opem certò ſentiet, quin quaſi manibus quoq; palpabit.

II.

Si fides noſtra velut clavò trabali adfixa verbo Dei hæreat, non opem duntaxat divinam, ſed Deum ipſum etiam præſentem ſentiet.

ΤΑΠΕΙΝΩCΙC.

Si fides certa ſit, opem certò animadvertet, & intelliget.

ΠΑΡΑΔΕΙΨΙC.

Nihil jam monebo, quod fides egregium maxumè DEI donum ſit; neque quicquam dicam, quod per eandem DEI gratiam, & omnium peccatorum remiſſionem impetremus; multò minùs operoſè perſequar, quòd illà ipſà perfectiſſimam CHRISTI juſtitiã adprehendam; Hoc unum ſaltem urgebo, quòd fides noſtra, ſi certa fuerit, divinam opem in omnibus omninò calamitatibus & adſequatur & ſentiat.

IN-

INCREMENTUM.

Dulce est auditu, fidem veram de precum nostrarum exauditione certam esse; sed longè dulcius, illam divinam opem quasi præsentem habere; omnium verò dulcissimum, eandem fidem etiam sentire, & quasi manibus palpare divinum auxilium.

ΠΕΡΙΦΡΑΣΙΣ.

Fiducia illa, quam in DEi Misericordiam & bonitatem concipimus, si modò dubitationum procellis non agitur, certissimum divini amoris obsidem & pignus, nimirum divinam opem, sentiet, & certò quidem certius.

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ.

Audite me, audite, inquam, & apertis quidem auribus audite, quicumque hæcenus vānis calamitatibus pressi tantum non despondistis animum! Ecce, hic vobis cælum referatum: Ecce, veræ certæque fidei natura nobis delineatur. Ecquid igitur moras neccitis? Quin fidem concipite, & ad Deum hilares accurrite! Hoc enim spondeo vobis, fidem vestram, si certa modo fuerit, nihil non impetraturam fore. Petite proinde, & dabitur vobis, quærite, & opem invenietis & pulsate, atque sic ipsum Dei cor aperietur vobis. Inde quæcunq; necessaria sunt, in vosmet ipsos demanabunt.

ΑΠΟΡΙΑ.

Certè, si vera certaque fides divinam opem certò non sentiet, prorsus ignoro, ecquid sit illud, quò-

quòve nomine veniat, quod opem divinam certò sentiat.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΣ.

Quòd fides nonnullorum, si modò fides nominanda est, ac non potius vana fidei persuasio, aut larva inanis, auxilium divinum non senserit, id fraudi nobis esse nequaquam potest: quippe qui, quando statuimus & asseveramus, fidem divinam opem sentire, non de quavis fide loquimur, multo minus de vanà fidei persuasione, sed de eà saltem fide, quæ vera est atque certa.

ΑΠΟΚΙΩΠΗΤΙΣ.

Sunt equidem non pauci, qui mihi opponunt, se fidem habuisse, nec tamen sensisse opem. At verò hoc ego? sed ne quid habeant, quod obtendant mihi in posterum, scire eos jubeo, non fidem quamcunq; sed certam duntaxat, divinam opem impetrare.

SERMOCINATIO.

Iis, qui credere nolunt, certam fidem divinam opem certò sentire, suadeo, ut Poëtam nobilissimum, & piissimum Jurisconsultum, Joachimum Beustium accedant, & ab eodem, quid hæc de re sentiat, quærant. Quid vero interrogatus ille respondebit aliud, præter-quam hoc ipsum:

Sensit opem certè, sit modo certa fides.

ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΙΑ.

Venerabilem Scripturæ Θεοπνεύστου codicem consulitote expendentes, quænam sit veræ certæque fidei efficacia. Hic v. ita videtur vos alloqui: O miseri mortales, an adeò hospites estis

in

in amoenissimis viridariis meis, ut numquam haecenus legeritis, fidem certam numquam fuisse frustraneam, sed petitam opem semper impetrasse? Ob oculos vobis pono Abrahamum, Josephum, populi Israëliti præfectum ac Ducem, Moysen, Davidem, &, ut paucis me absolvam, fideles omnes. An quisquam horum ex verâ fide preces caelo ablegavit, & tamen opem nullam impetravit? Evolvite singulas meas pagellas, & videbitis, fidem certam nihil non impetrare.

II.

Placet hâc vice sistere vobis Regium illum, cuius, apud Johannem sit mentio. Ille verò, ut videtur mihi, ita vos alloquetur: In me intuentes, ô mortales mei, discite ex verâ fide precari, atque certò scitote, fidem vestram, si certa fuerit, divinam opem certò sentire. Etenim simul ac per fidem veram adprehendebam verba CHRISTI, dicentis mihi: Filius tuus vivit: sentiebam unâ opem divinam; atque domum reversus, filium, quem in agone constitutum reliqueram, & vivum inveniebam & vegetum atque sanum.

III.

Provoco ad iudicium omnium omninò fidelium, quibuscunq; mundi partibus illi vivant. Hi sanè omnes ac singuli vos ita videntur allocuturi: ecquid dubitatis, mortales, num certa fides divinam opem certò sentiat? Profecto nemo nostrum unquam verâ fide ad Deum clamavit, qui exauditus non fuerit. Quid cessatis itaque? quid dubitatis amplius? credite. Sic enim fiet,

ut re ipsâ deprehendatis, fidem certam opem certò sentire.

ΕΡΩΤΗΜΑ.

Annon verum est, quòd certa fides certò opem sentiat?

II.

An quisquam verâ certaque fide instructus unquam existit, qui opem certò non senserit?

ΑΠΟΣΤΡΟΦΗ.

Te, Regie, Te, Centurio, utrumque Capernaumi incolam obtestor, & quæro, utrum non re ipsâ experti fueritis, fidem vestram, quæ vera certaq; fuit, opem divinam impetrasse? Etenim, Tu, Regie, filio; Tu verò, Centurio, servo sanitatem impetrasti.

II.

Ad Te, vera certaq; fides, provoco, & ex te quæro, num in ullo aliquo homine fueris frustranea? Certè si loqui posses, sanctè adseverares, te nunquam non divinam opem impetrasse.

ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ.

Hætenus multa satis de fidei certæ natura formaq; diximus, restat, ut pauca quædam de ejusdem effectu fructuve subjiciamus, qui in eo potissimum consistit, quod illa non spiritualia solum, sed corporalia etiam, si quidem profint, bona ac dona impetret; atq; ita divinam opem certò sentiat.

ΑΠΟΔΙΩΞΙΣ.

Possẽm equidem hoc loco agere de vera veræ fidei natura ac forma; sed rejiciam hanc materi-

am

am in alium locum ac tempus, & hoc unum jam
monebo, quod fructum vivæ illius fidei concer-
nit, qui est, divinam opem & impetrare & sen-
tire.

REVOCATIO.

Quid vero opus est, prolixius vobis demon-
strare, fidem certam certò opem sentire? Credo
enim ea, quæ dicta huc usq; fuere, abundè suffi-
cere. Sin vero cui non videantur sufficere,
ei alio tempore vel occasione, ut
fatis fiat, studebo.

FINIS.

